

ERIC HOOFD SCHILDERSBEDRIJF

Voor al uw binnen- en buitenschilderwerk.

Maalderij 8 • 3755 CG Eemnes • Tel. 06-51886413 • www.ehschilders.nl • e.hoofd@live.nl

HISTORISCHE KRING EEMNES

RESTAURANT **EEMLAND** PARTYCENTRUM 'T KOETSHUYS

Laarderweg 74, 3755 AR Eemnes, Tel.: (035) 531 48 67

EEMoptiek

Gediplomeerd opticien
en contactlenzenspecialist
Lid A.N.V.C.

Laarderweg 44
3755 AP Eemnes

☎ 035 - 621 24 99
🌐 www.eemoptiek.nl
✉ info@eemoptiek.nl

openingstijden: dinsdag t/m vrijdag 9.00-18.00 uur. zaterdag 09.00-17.00 uur

Kwartaalblad

Jaargang 37

1 - 2015

*De Groentespeciaalzaak van
Eemnes en omstreken!*

Lekker Gezond, Laarderweg 24B
3755 AN Eemnes, TE: 035 5386257

Topkwaliteit Groente & Fruit
Verse Salades
Verse Maaltijden
Verse Soepen
Vers gesneden Groentemixen
Verse Sappen
Fruit Kisten
Superfood
 Tarwegras-sap

Speciaalzaak in:

- tuinartikelen
- diervoeders en benodigdheden
- ijzerwaren en gereedschappen
- werkkleding en -schoeisel
- agrarische artikelen

SOEST
Torenstraat 16,

EEMNES
Noordersingel 18B,

NOTARISKANTOOR
MR. W.A. VAN DER SLUIS

BARBEELSTRAAT 4 - 3755 KP EEMNES
TELEFOON (035) 5336704
FAX (035) 5336705
E-MAIL info@notarislavandersluis.nl

AUTO CENTRUM EEMNES

Goed is niet Goed genoeg....

info@autocentrumemnes.nl
www.autocentrumemnes.nl

Bramenberg 6
3755 BX Eemnes

 (035) 539 5174 | 06 559 737 39
 (035) 539 5169

HISTORISCHE KRING EEMNES

DOEL VAN DE VERENIGING IS:

*Bevordering van de kennis van- en de
belangstelling voor de geschiedenis in
algemene zin en de geschiedenis van
Eemnes, met aansluitend gebied, in het
bijzonder.*

jaargang 37, nr. 1

maart 2015

verschijnt viermaal per jaar

BESTUUR

Voorzitter:
Mw. N.E. Lemckert, Zilverchoon 11
3755 TH Eemnes, 035-5311913

Secretaris:
J.J. Groeneveld, Zilverchoon 37,
3755 TH Eemnes, 035-5381609

Penningmeester:
S.N.J. van Zanden, 035-5389432
HKE-Girorekening NL71INGB0002080362
HKE-Rabobank NL31RABO0315911425

Leden:
H.A. van Hees, 035-5389849
J.B. Nouwens, 035-5389239
R.T. van der Schaaf, 035-5386094
Mw. E.C.M. Seure, 035-5310129
J.J. van Wijk, 035-5314689
R.J. Ham (asp.), 035-5311424

LEDENADMINISTRATIE

G.A.M. van Wijk-Blom, 035-5314689,
Raadhuislaan 39, 3755 HA Eemnes.

KWARTAALBLAD

Redactieadres
Kerkstraat 15, 3755 CK Eemnes
035-5389849, info@kleinwee.demon.nl

Redactie:
Henk van Hees en Ruud Ham

Opmaak:
Hans van Gelder

Druk:
Drukkerij J. Bout & Zn – Huizen

Losse nummers:
€ 4,- excl. verzendkosten

LIDMAATSCHAP

€ 14,- p.j., incl. kwartaalblad, voor leden in
de BEL-gemeenten (Blaricum Eemnes en
Laren NH). Leden buiten dit gebied betalen
€ 22,- p.j. i.v.m. verzendkosten.
Opzegging schriftelijk voor 1 december.
Vrienden HKE minimaal € 15,- p.j.

INTERNET HKE-ACTUEEL

www.historischekringemnes.nl
info@historischekringemnes.nl

WERKGROEPEN

Bouwingsgeschiedenis:
R.T. v.d. Schaaf, 035-5386094

Beeld en Geluid:
J. Frantsen, 035-5310442

Beheer archief:
J.J. Groeneveld, 035-5381609

Beheer voorwerpen:
H.H.M. van Roy, 035-5312531

Bibliografie:
R.T. van der Schaaf, 035-5386094

Foto's:
J. Frantsen, 035-5310442

Genealogie:
H.A. van Hees, 035-5389849

Interviews:
H.A. van Hees, 035-5389849

Tentoonstelling:
J.B. Nouwens, 035-5389239

Website:
W.A.M. de Witte, 035-5388130

© 2014 Historische Kring Eemnes. Alle rechten voorbehouden. Het geheel of gedeeltelijk overnemen van artikelen is slechts toegestaan na toestemming van de redactie. De uitgever heeft er naar gestreefd de rechten van illustraties volgens wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen nog bepaalde rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht zich te wenden tot de uitgever: info@historischekringemnes.nl. Auteurs die in dit tijdschrift publiceren geven daarmee onvoorwaardelijk toestemming tot het in digitale vorm opnemen in openbare databases. Logo van HKE: © 2009 Joop Smids, Eemnes, met alleenrecht van gebruik voor HKE.

Inhoud

Van de voorzitter	3
Wat heeft de HKE je te bieden	4
Jeugdherinneringen rond het lavet (<i>Bart Nouwens</i>)	5
Interview met Johan van Oostrum (<i>Jan Delfgou</i>)	7
Wie weet hier meer van?	16
Duitse families in Eemnes (<i>diverse auteurs</i>)	17
Herinnering Algemene Ledenvergadering HKE	36
Correctie interview met Fie Blom	37
De watermolens van Eemnes - deel 1 (<i>Evert van Andel</i>)	38
Vrijwilligers in beeld - Inleiding (<i>Liesbeth Lemckert</i>)	54
Vrijwilliger in beeld - Interview met Johan van Oostrum (<i>Jan Delfgou</i>)	54
Inleveren kopij voor het volgend nummer	56

Tentoonstelling in de Oudheidkamer

oudheidkamer eemnes
Raadhuislaan 2a
Telefoon 035-5382375
Geopend: zaterdag van 14-16 uur

Van de voorzitter

Tussen deze mooie kaften zit weer heel wat leesvoer. Ik vind het iedere keer indrukwekkend hoeveel werk er aan vooraf gaat voordat het kwartaalblad bij u op de deurmat valt. Het schrijven van een artikel vraagt uiteraard zijn eigen tijd. Het uitzoeken van de informatie is echter vaak het meest tijdrovende onderdeel van een artikel. Soms, zoals ook weer in dit blad, gebeurt dat door middel van interviews. Maar ook boeken en archieven worden met grote regelmaat uitgeplozen. En dan nog kan het gebeuren dat iets niet klopt in het verhaal. En dat is juist het mooie van de Historische Kring met al haar lezers: de lezer levert de laatste kritische noot. En daar zijn wij alleen maar blij mee, want daardoor verbetert de geschiedschrijving.

In de Oudheidkamer zijn de kunstwerken van Piet Klaasse ingeruild voor de geschiedenis van de Ocrietfabriek. De feestelijke opening werd gedaan in aanwezigheid van een aantal oud-medewerkers en familieleden van oud-medewerkers. Mevrouw Van Reeuwijk-van der Eerde, dochter van de voormalig directeur van de Ocrietfabriek, de heer Van der Eerde, opende de tentoonstelling en was vol lof over de opzet ervan. Uit de verhalen blijkt dat de fabriek voor veel mensen een belangrijke plaats heeft ingenomen in hun le-

ven. De tentoonstelling geeft een mooi beeld van de eens zo bloeiende fabriek waarvan nu nog slechts de restanten zichtbaar zijn.

Donderdag 26 maart houden we de Algemene Ledenvergadering in de Hilt. U hoort dan meer over onze activiteiten en plannen. Na de pauze zal Toon Wortel ons vertellen over zijn wagenwerkplaats. En dat is zeker de moeite waard.

Ik hoop u daar weer te ontmoeten.

Liesbeth Lemckert

Wat heeft de HKE je te bieden?

Onze Historische Kring Eemnes draait goed! Met bijna 800 leden en zo'n 70 actieve vrijwilligers is het ook een levendige club! Een vereniging, die u veel te bieden heeft! Er is plek voor iedereen, die de historie van ons Eemnes een goed hart toedraagt: voor oude en nieuwe Eemnessers, voor mensen met een beetje en met veel tijd voor vrijwilligerswerk bij de HKE.

Een greep uit de mogelijkheden bij de HKE:

- **Gastvrouw of gastheer** zijn in de Oudheidkamer op zaterdagmiddag van 14.00 tot 16.00 uur. Alles is mogelijk: twee keer per jaar of tien keer per jaar! Voor wie het leuk vindt met mensen om te gaan.
- **Werkgroep Bebouwingsgeschiedenis:** De geschiedenis uitzoeken van oude huizen en gebouwen in Eemnes en daar eventueel een artikel over schrijven voor ons blad.
- **Werkgroep Genealogie:** De geschiedenis uitzoeken van je eigen familie of van Eemnesser families.
- **Werkgroep Tentoonstellingen:** Meehelpen aan het opzetten en organiseren van tentoonstellingen in de Oudheidkamer. Twee keer per jaar is er een nieuwe expositie.
- **Werkgroep Foto's:** Uitzoeken wie er op Eemnesser foto's staan en waar en wanneer die foto's gemaakt zijn.
- **Werkgroep ICT:** We hebben veel historische informatie en veel oude foto's. Als je iets afweet van ICT kun je ons helpen met het opslaan en ordenen van deze zaken.
- **Werkgroep Interviews:** Oude Eemnessers interviewen voor het blad van de Historische Kring Eemnes.
- **Helpen bij het Torenklimmen:** Op Koningsdag en op de tweede zaterdag van september (Open Monumentendag) kan men de toren beklimmen van de Hervormde kerk in de Kerkstraat. Je kunt ons op die dagen – voor korte of langere tijd helpen met allerlei praktische zaken.

Lijkt het je iets om mee te doen met één van onze activiteiten, neem dan contact op met:

Liesbeth Lemckert, tel. 035 – 5311913; e-mail: ne.lemckert@planet.nl of
Henk van Hees, tel. 035 – 5389849; e-mail: info@kleinwee.demon.nl

Jeugdherinneringen rond het Lavet

BART NOUWENS

Ik stam nog uit een periode dat een zinken teil voor de wekelijkse wasbeurt de normaalste zaak van de wereld was. Ik had wel het geluk als oudste van de kinderen, dat ik als eerste in de teil mocht plaatsnemen, mijn broer had pech die werd gewassen in mijn badwater en de temperatuur van het water was ook inmiddels niet meer je van dat.

Ik kan mij nog herinneren dat wij in ons ouderlijk huis in Amsterdam een Lavet van Ocriet kregen, dat was echt een feest. Het was best een klim om er in te komen want het was ongeveer zo hoog als een aanrecht. Je kon er lekker in zitten en spelen op het plateau maar zeker in de winter ging daar wel wat aan vooraf. Eerst aan het koordje trekken van de hoog aan de muur aangebrachte straalkachel – na enige tijd gloeide de oranje spiraal – en dan het Lavet vol laten lopen met warm water. Dat duurde een eeuwigheid want daar was het keukengeisertje eigenlijk niet op berekend. Maar daarna kon je je prima vermaken. Ik nam graag mijn badend mee in het sop van Sunlight zeep.

Als je klaar was met wassen en spelen trok je de stop eruit en probeerde je een draaikolk te maken zodat het water heel langzaam wegliep, iets wat met een slurpend geluid gepaard ging. Hoe vaak heb ik niet naar die tekst rondom het afvoergat OCRIET REINIGEN MET VIM gekeken?

Wat ik ook intrigerend vond was het rubbertje aan de zijkant van het Lavet waar een handdoek ingestoken kon worden. Dat rubbertje had op een of andere manier een bijzondere aantrekkingskracht op mij en ik zat er ook altijd aan te peuteren, wat mij dan weer een flinke tik op mijn vingers opleverde – dat mocht nog in de jaren vijftig van de vorige eeuw.

Het Lavet was ook heel geschikt om kleding in te wassen of wasgoed in te laten weken. Mijn ouders schaften zelfs een schoep met motor aan waardoor het Lavet als wasmachine dienst kon doen. Wij hadden een losse centrifuge en als dat ding niet goed geladen was danste hij de hele badkamer door, de enige beperking was de lengte van het snoer.

Het Lavet van Ocriet heeft mij gebracht waar ik nu ben, en is onlosmakelijk

verweven met mijn ontwikkeling als kind. Allen die iets met de Ocrietfabriek te maken hebben gehad in het verleden, nog hartelijk dank daarvoor.

Noot:

Deze tekst is een gedeelte uit de openingstoespraak bij de tentoonstelling 'Ocrietfabriek 1939-2008' op 27 januari 2015 door Bart Nouwens, voorzitter van de tentoonstellingscommissie.

Interview met Johan van Oostrum

Johan is voor velen bepaald geen onbekende. Reden genoeg eens wat dieper in zijn leven te duiken. Ik had daartoe een paar gesprekken met hem die een waterval aan informatie opleverden, waarna ik, samengevat, het volgende verhaal kon opschrijven. Voorafgaand echter eerst een overzicht van zijn voorouders die in Eemnes hebben gewoond. Dan gaan we terug naar Johannes van Oostrum, geboren in 1813 in Soest, gehuwd met

Barbera Dijkman, die in 1843 verhuisde naar Eemnes, Wakkerendijk 288, waar hij in 1887 is overleden. Eén van zijn twee zonen, Gerrit van Oostrum (1842-1922), was landbouwer, huwde met Neeltje Smit, en woonde op Wakkerendijk 276. Hun zoon, Johannes van Oostrum (1877-1924), getrouwd met Gijsje Kuijer, was ook landbouwer. Hij woonde eerst op Seldenrijkweg 6 en later op Wakkerendijk 208. Uit dat huwelijk werd in 1914 Johannes Gijsbertus (Jo) van Oostrum geboren, die huwde met Margaretha-Maria Groen. Jo van Oostrum ging ook op Wakkerendijk 208 wonen. Dat pand is rond 1906/1908 gebouwd door Piet Schouten, die er een melkzaak begon. Jo van Oostrum is er in 1936 begonnen met zijn groentebedrijf. (2 september 1937 ingeschreven bij de Kamer van Koophandel). Hij is overleden in 1980.

Johan als kleine driejarige jongen al tussen de groente.

Het verhaal van Johan, begint op 1 februari 1941, de dag waarop zijn vader en moeder hun gebruikelijke kaartavond hadden (Hollands pandoeren) met Henk van Hamersveld en Jan Zijsveld. Mevrouw Van Oostrum was in verwachting en liep op alle dag. Die avond kondigde de geboorte zich aan en Jo kreeg het verzoek de huisarts te bellen. Dat was toen dokter Gribbling uit Blaricum (Torenlaan). Nu was de

dichtstbijzijnde telefoon bij De Bree, op Wakkerendijk 184. En daar moest Jo lopend naar toe. Hartje winter, spiegelgladde wegen, met sokken over zijn schoenen tegen het uitglijden. Dokter Gribbling kwam op de motor en vanwege de gladheid ook zeer voorzichtig met de schoenen over de straat. Hij is goed aangekomen. Dit was dan de geboorte van Johan. En het is blijkbaar voorspoedig verlopen

Voor de goede orde: Wakkerendijk 208 is tegenover het Dikke Torentje. In feite was daar toen al een winkelcentrum met behalve het groentebedrijf ook twee kruideniers, J.G. (Jan) Elders op nr. 206 en J. (Jan) Roothart op nr.210 en Gieskens voor petroleum, butagas en huisbrandolie op nr. 222. Overigens was Jan Elders rooms-katholiek en bediende in hoofdzaak r.k. klanten terwijl de protestantse Jan Roothart voornamelijk protestants-christelijke klanten had. Met deze scheiding der geesten was er onderling weinig tot geen concurrentie. De verkoop bestond toen voor 95% uit boekjes met bestellingen ophalen en de volgende dag bezorgen. Men noemde dat 'horen en bezorgen'.

Johan was het eerste kind, met daarna nog twee broers en twee zusters, achtereenvolgens Co, Bea, Adrie en Maria. Johan herinnert zich een prettige jeugd met vooral op zondag de wandeling over de Schooldam, langs de Armenakker in de richting van de nieuwe Rijksweg met het Theehuis De Paddestoel, de fruitrestaurant Tomatuva en het Theehuis en de kiosk van Kees Zuiderduin tegenover de Witte Bergen, aan de Goijergracht Zuid, waar altijd wel getrakteerd werd op een glas limonade of een ijsje. Langs de toenmalige nieuwe Rijksweg (later A1) zaten toen, vooral op zondag, hele gezinnen te kijken naar de passerende auto's. Een in die tijd bekend gebeuren onder de naam van bermtoerisme. Overigens is de School-

Johan (links) met broer Co. Foto 1948.

dam genoemd naar het oude schooltje van Eemnes-Binnen dat daar tot 1886 heeft bestaan. De Armenakker was een stuk grond dat eigendom was van de hervormde gemeente van Eemnes-Binnen, waarop arme bewoners hun eigen groenten konden verbouwen.

Johan vertelt over het groentebedrijf van zijn vader: Groenten en fruit werden vanuit de woning op een ventwagen met paard uitgevent in Eemnes en Laren. Zijn moeder verkocht groenten en fruit vanuit huis aan mensen in de buurt. Zo ontstond op de deel een soort winkel waarin zij voor de verkoop zorgde. Ze hadden zelfs twee paarden; allereerst een hitje voor het venten, dat als zijn vader "vort" zei vanzelf naar de volgende klant liep en daar stopte. Het andere paard was een draver om daarmee drie dagen in de week naar de veiling aan de Loswal in Hilversum te gaan. In 1950, toen er echt groei in het groentebedrijf was gekomen, werden paard en wagen ingeruild voor gemotoriseerde voertuigen. De eerste auto's waren driewielers, Tempo Rapid en Tempo Lancia, en later, op vier wielen, de Tempo Matador.

Johan, de groenteventer, op 18-jarige leeftijd.

In plaats van paard en wagen de nog van vader overgenomen oude Tempo Matador.

Johan ging naar de lagere Mariaschool voor jongens bij meester De Waart, aan de latere Jhr.C.Roëllaan (toen nog Kerkstraat). Daar waren toen nog zeven klassen. De meisjes gingen apart naar een meisjesschool, de H. Hartschool bij de r.k.kerk aan de Wakkerendijk. Doordat de aantallen jongens (12) en meisjes (5) bij leeftijdsgenoten wat scheef lagen, werd, om de verhoudingen wat gelijk te trekken, besloten dat er 5 jongens naar de meisjesschool moesten worden overgeplaatst. Eén daarvan was Johan. Hij noemt het nog steeds als iets extra's dat hij daar toen haken en breien heeft geleerd. Na twee jaar kwamen de jongens weer terug op de intussen vernieuwde jongensschool. Van die schooltijd vertelt Johan nog dat hij samen met buurtgenoten naar school toe ging; dikwijls niet over de gewone weg maar vaak overdwars over de sloten en de mennegaten springend, wat nog wel eens natte voeten opleverde. Daarbij liepen ze allemaal op klompen waarvoor op school bij elk lokaal een klompenbak stond. Baldadige jongens haalden nog wel eens de grap uit om de klompen door elkaar te gooien met alle gevolgen van dien. Ook herinnert hij zich nog dat meester Alfrink, die in Laren woonde, als eerste op een bromfiets, een Solex, naar school kwam. Dat moet zo in de jaren '49-'50 zijn geweest. Een waar wonder, toen er op de hele Wakkerendijk nog amper een auto reed. En dan Tjebbe van Hees, die als eerste een balpen had, terwijl op school nog mooi schuin met een kroontjespen in een inktpot werd gedoopt.

Na de lagere school ging Johan naar een brugklas van voortgezet beroepsonder-

De trots uit 1966: De eerste zelf gekochte Tempo Matador.

wijs waar hij op 14-jarige leeftijd geschikt werd geacht zich verder te bekwamen als meubelmaker. Besloten werd echter dat hij bij zijn vader ging werken in het groentebedrijf. Officieel mocht dat toen pas vanaf 15 jaar.

Hij is daarna wel verder gaan leren: eerst één avond in de week naar een school voor de middenstandsopleiding, daarna drie avonden in de week naar de Handelsavondschool en afsluitend één avond in de week naar een opleiding voor het Vakdiploma A.G.F. (Aardappelen, Groente, Fruit).

Toen Johan 18 jaar was, haalde hij ook zijn rijbewijs en kon hij dus zelf in de oude Tempo rijden. Daar ging hij toen ook mee op vakantie. De wagen werd daarvoor op een originele manier met een aantal schotten omgebouwd tot een verblijf waarin geslapen en gekookt kon worden. Zo ging hij voor het eerst met een aantal vrienden op vakantie; hij was de enige van de groep met een rijbewijs. De vrienden waren rond de 17 jaar, en dus nog te jong. Het was tijdens de vakanties van

De ruïne van de Emrec-fabriek. Foto 1966.

Johan altijd grote pret. Zo herinnert hij zich een kampeervakantie in Zuid-Limburg, op De Gulperberg, met Jan van der Wardt, Joop van Wijk en André Eek. Ze zouden pannenkoeken bakken, maar kwamen voor het beslag melk tekort. Een weiland met koeien was toen de oplossing! Eén van de vrienden nam een leeg conservenblik en is toen een koe gaan melken. Nooit hebben pannenkoeken lekkerder gesmaakt!

Hij is bij zijn vader blijven werken tot hij rond 1966 / 1967, met al zijn ervaring, samen met zijn broers Co en Adrie, het bedrijf kon overnemen.

Zo'n 2½ jaar later investeerden de gebroeders Van Oostrum in de nieuwe ontwikkeling van Torenzicht met de aankoop van 600 m² grond, waar later winkels op zouden worden gebouwd. Daar stond toen nog, langs de Laarderweg, de bouwval van de emaillefabriek Emrec, die eerst nog moest worden afgebroken.

Johan met zijn Mieke op een braderie. Foto 1975.

De broers Van Oostrum hadden inmiddels, onder de naam "De Reizende Winkel" drie ventwagens, met voor elk van de broers een eigen wijk. In 1969 werd aan Torenzicht de groentezaak geopend. Vier jaar later, in 1973, kwamen de grootste veranderingen. Johan ging van zijn hobby en belangstelling voor alcoholische dranken zijn werk maken. En nadat hij een tijdje in

Elburg had gewerkt, om het slijtersvak te leren, begon hij samen met zijn vrouw Mieke in wat inmiddels Winkelcentrum Torenzicht was de slijterij/ wijnhandel "Het Wapen van Eemnes". In Kortenhoef werd een groentezaak gekocht voor Co en zijn echtgenote Tonny. En Adrie bleef, samen met zijn vrouw Meta, de zaak aan Torenzicht runnen. Bovendien werd gestopt met venten.

Het is zeker het vermelden waard dat de toen aan Torenzicht gevestigde speciaalzaken zich in reclame gingen onderscheiden van de Supermarkt. De groentezaak, slijterij, kapsalon, boekhandel, bakkerij, bloemenhandel, slagerij en het cafetaria kwamen met een gezamenlijke veertiendaagse folder, waarbij onder de klanten een rijk gevulde mand werd verloot. Met deze reclame is men bijna twintig jaar bezig geweest.

Johan trouwde met zijn Mieke Vos in 1966 en tot hun grote vreugde kwam daar in november 1967 dochter Desiree bij en in oktober 1969 zoon Peter. Zelf noemt Johan dit het complete gezin: van alle soorten één.

Ze hebben 10 jaar op Torenzicht 57 gewoond en wonen inmiddels al weer 38 jaar op Plantsoen 23. Zoals hij het zelf zegt: altijd in het midden van Eemnes, heerlijk!

Zijn eerste luxe wagen was een Eend. Hij meldt dat in het bijzonder, omdat hij die Eend nog steeds waardeert. Hij rijdt nu namelijk in een soort race-auto, het complete onderstel van een eend met een zogenaamde "carkid" als opbouw, waarmee men hem regelmatig door Eemnes kan zien rijden.

Naast de eerste jaren hard werken hadden Johan en Mieke ook nog tijd voor een zeilboot, van het Franse fabricaat BEMETAU. Voorwaar de grote passie voor het gezin. Zes dagen werken in de slijterij en dan een dagje varen. Dan was de accu weer opgeladen en konden ze er weer een week tegen.

Met hun zeilschip hebben ze ook grote tochten gemaakt, onder andere naar de Engelse oostkust en naar het zuiden, naar het eiland Wight en de Kanaaleilanden Guernsey, Jersey en de Franse stad St.-Malo. En niet te vergeten de Belgische kust met de prachtige kustplaatsen Blankenberge en Oostende en de Seinebaai vanaf Honfleur tot Cherbourg. En later ook naar Denemarken, via de Duitse Wadden en altijd over zee weer terug naar huis. En dan als, ze met de boot zijn weggeweest geeft die thuiskomst voor de geboren en getogen Eemnesser, altijd weer een fijn gevoel.

Johan is ook al meer dan dertig jaar een fervent biljarter. Hij doet dat in Huizen, bij de biljartvereniging De Bun. Daar heeft hij elke dinsdag een clubavond. Daarbij ook elke week een avond regiocompetitie van de Koninklijke Nederlandse Biljart Bond (KNBB) en nog een middag seniorencompetitie binnen de regio Midden-Nederland. Vooral de wintermaanden, van september tot maart, zijn daarmee redelijk gevuld.

Na 2000 heeft Harry van den Brink de slijterij overgenomen en heeft Johan nog

De race-auto.

De zeilboot.

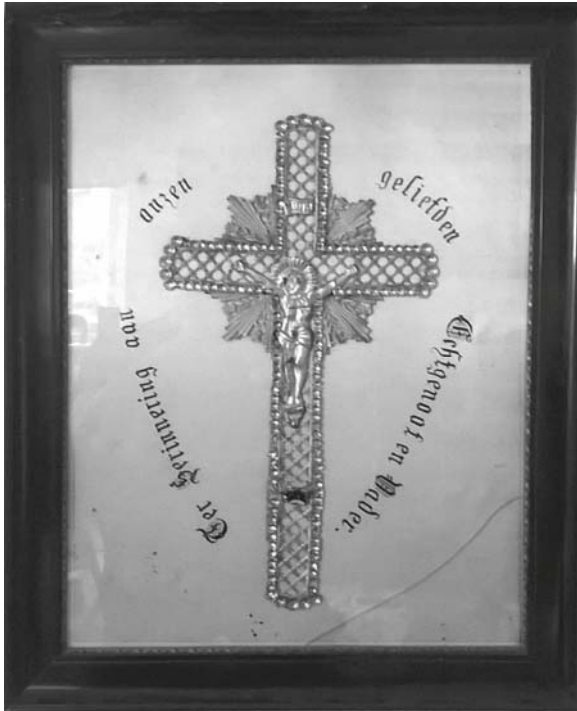
een paar jaar, tot wederzijds genoeg, bij hem gewerkt. Ze zijn nog steeds bevriend. Johan vindt het daarom nog steeds jammer dat Harry de winkel heeft moeten verkopen, want de eerste nieuwe zetbaas had niet dat "mijn winkeltje"-gevoel. Hij maakte er een moderne winkel van met een ander assortiment, waarbij verzorging van feesten en partijen en bezorging na sluitingstijd weg zijn gevallen. Het was toch Johans "kindje" en de veranderingen doen hem nog steeds zeer.

Het was een genoeg samen met Johan wat in het verleden en ook in het heden te graven.

Bronnen:

Kwartaalblad HKE, augustus 1997, jaargang 19 nr.2.
Van ballenwinkeltjes tot Minnehof.

Wie weet hier meer van?

Onlangs liet René Stalenhoef aan medewerkers van de HKE een ingelijste oude prent zien. Deze was aange troffen tussen oude familie-bezittingen. Rond het kruis staat de tekst:

“Ter herinnering aan onzen geliefden Echtgenoot en Vader”

Hij vroeg ons naar de achtergronden van deze prent. Hoe oud zou deze kunnen zijn? Zijn dit soort prenten in het verleden vaker gemaakt? Op welke persoon zou de tekst kunnen slaan? Wij konden de antwoorden op deze vragen niet geven. Daarom hopen we dat er misschien lezers van ons blad zijn, die er

meer van weten. Of misschien zijn er mensen, die ook in het bezit zijn van zo’n prent.

Wanneer u René en ons verder kunt helpen, vragen we u om contact op te nemen met:

Henk van Hees
Tel. 035-5389849
e-mail: info@kleinwee.demon.nl

Duitse families in Eemnes

HENK VAN HEES

INLEIDING

Veel mensen vinden het leuk om te weten waar hun familie vandaan komt. Als je dat gaat uitzoeken, kun je soms bijzondere ontdekkingen doen! Zo kun je bijvoorbeeld denken dat jouw familie een echte Eemnesser familie is maar als je het gaat uitzoeken, zou je er achter kunnen komen dat de familie uit het buitenland komt!

In dit verband is de Genealogische Werkgroep Eemnes gaan uitzoeken welke Eemnesser families van oorsprong eigenlijk uit het buitenland komen. We kwamen tot de ontdekking dat er in de loop der tijd nog al wat Duitsers naar Eemnes zijn getrokken. We werden nieuwsgierig en gingen uitzoeken waar die mensen vandaan kwamen, wat voor beroep en geloof ze hadden, waarom ze hier naar toe kwamen en hoe het ze hier vergaan is. Na inventarisatie kwamen we tot 22.

Het gaat om de families: Alenbrink – Bangert – Bruijndt – Deijs – Delbrugger – Dickers – Eggenkamp – Engelen – Fecken – Fokken – Ten Hoeven – Luurman – Otten – Plaster – Pommer – Roosendaal – Schmidt – Schut – Siebeneich – Steijn – Van der Wardt – Willemsen.

Verdeeld over twee artikelen worden deze 22 families kort besproken, waarbij de bovengenoemde vragen worden beantwoord. In dit nummer worden de families Alenbrink tot en met Ten Hoeven besproken. In het derde kwartaalblad van 2015 volgen de andere families en de eindconclusies.

Later zullen nog Eemnesser families worden behandeld, die oorspronkelijk uit Oost-Nederland kwamen. Het gaat dan om families, die hun wortels hadden ten oosten van de lijn Arnhem – Deventer – Zwolle. Zo kunnen we aangeven dat er eeuwenlang een duidelijke trek vanuit het oosten naar onze regio is geweest. Het gaat hier om de families Beking – Boog – Brundel – Krieger – Loman – Van Ommen – Roosengaard – Schenk – Steenberg – Steenhof – Westerhuis – Wechelt – Wiggerts.

ALENBRINK / AALBRINK

BERTIE VAN WIJK-BLOM

Hendrik Aalbrink (Ahlbrink) werd als zoon van Hendrik Aalbrink en Grietje Meijer rond 1770 geboren in het Duitse Ankum in de Kreis Osnabrück. Ankum ligt aan de noordkant van het Teutoburgerwald.

Ankum

In Nederland komen we Hendrik voor het eerst tegen bij zijn ondertrouw in Kortenhoef. Op 7 juni 1804 trouwt hij in de r.k. kerk van Slootdijk (Loenen) met Clara Tieman (1785-1861). Zijn bruid Clara werd in Amsterdam geboren. Haar vader Johan Heinrich Tieman (1744-1828) kwam eveneens uit Duitsland. Hij werd in 1744 gedoopt in Harsewinkel, een plaats zuidelijk van het Teutoburgerwald. Uit het feit dat Hendrik en Clara in een rooms-katholieke kerk trouwden kan opgemaakt worden dat ze van huis uit rooms-katholiek waren.

Hendrik was klompenmaker van beroep en samen met zijn vrouw kreeg hij 12 kinderen. De eerste zeven kinderen werden in Kortenhoef geboren. Tussen 1816 en 1820 moet het gezin naar Eemnes verhuisd zijn, waar nog eens vijf kinderen werden geboren. Hier veranderde de familienaam in Alenbrink alhoewel Hendrik alle akten met Aalbrink bleef tekenen. Hendrik beoefende de klompenmakerij in Eemnes op

verschillende adressen o.a. op Meentweg 87 (rond 1820) en Wakkerendijk 17 (rond 1834).

Oudste zoon Hendrik (1804-1855) werd rondzwervend koopman en stierf in Antwerpen. Vier zonen van Hendrik en Clara werden ook klompenmaker en allemaal in Eemnes. Anthonie (1808-1883) en Hermanus (1824-1864) bleven ongehuwd en het huwelijk van Gerrit Alenbrink (1826-1904) met Dirkje Tijken bleef kinderloos. Zoon Johannes (1810-1873) was de vierde klompenmaker. Hij trouwde tweemaal. Uit zijn eerste huwelijk met Aaltje Harder kreeg hij drie dochters en één zoon. Alleen dochter Antje werd volwassen en trouwde Jan van Leer. Johannes Alenbrink kocht in 1846 voor 400 gulden het pand Meentweg 15 om daar zijn klompenmakerij te vestigen.

Hendrik en Clara hadden ook een dochter Diena. Zij trouwde Jan Bollebakker uit Hilversum. Hun zoon Wijgert trouwde op zijn beurt in 1881 met Cornelia de Bruin uit Eemnes. Met het overlijden van Antje Alenbrink in 1911 was de familie na 3 generaties uitgestorven in Eemnes.

BANGERT

HENK VAN HEES

Adorf

Johan Christoffel Daniël Bangert werd op 22 september 1780 geboren in het Duitse Adorf als zoon van Johan Daniël Bangert en Agneta Elisabeth Graeben. Hij werd evangelisch-luthers gedoopt. Adorf ligt in het vroegere vorstendom Waldeck, tegenwoordig Noord-Hessen, ongeveer 50 km. ten westen van Kassel.

Johan Christoffel Daniël moet al voor 1806 naar Nederland gekomen zijn. Hij vestigde zich eerst in Naarden en trouwde in Eemnes-Binnen op 10 augustus 1806 met Maria Petronella Krijgsman (1779-1817). Zij was de dochter van smid Jan Krijgsman, die een smederij had op Wakkerendijk 270. Na zijn huwelijk nam Johan Christoffel deze smederij over. Uit zijn huwelijk met Maria Krijgsman zijn zeven kinderen geboren. Daarna is hij nog twee keer hertrouwd. Hij overleed in 1873. Opvallend is dat het oudste kind van Johan Christoffel Daniël en zijn vrouw Maria Petronella nog evangelisch-luthers gedoopt is in Naarden; de andere kinderen zijn hervormd gedoopt in Eemnes.

Bidprentje van Antje Alenbrink (1841-1911), dochter van Johannes Alenbrink.

Johanna Maria Bangert (1885-1960), dochter van de smid Johan Christoffel Bangert.

Reeds eerder had Bangert de smederij op Wakkerendijk 270 overgedaan aan zijn oudste zoon Johannes Christiaan Bangert (1807-1866). Die kreeg zeven kinderen. Zoon Johan Christoffel (1836-1918) nam op zijn beurt de smederij weer over samen met zijn broer Jacobus (1851-1913). Na de dood van Johan Christoffel in 1918 is deze familiesmederij stopgezet. Johan Christoffel had alleen een dochter Johanna Maria (1885-1960), die trouwde met Gijs Roodhart. Toen zij in 1960 stierf, was de familie Bangert in Eemnes uitgestorven.

Johan Christoffel had nog een broer Marinus (1842-1926), die metselaar-aannemer werd. Hij nam het bedrijf van zijn schoonvader Arie Deijs over

op Wakkerendijk 252 en trouwde met Mietje Deijs. Uit dit huwelijk zijn vijf dochters geboren. Een andere broer van Johan Christoffel en Marinus was Nicolaas Bangert (1837-1908), die o.a. nakomelingen kreeg in Utrecht en Amsterdam.

FAMILIE BRUIJNDT / BRUNDT / BRUIJNS / BRUIJN

HENK VAN HEES

Kleef

Jan Hent ofwel Hendrik Bruijndt werd op 13 november 1776 rooms-katholiek gedoopt in Kleef (Cleve). Hij was de zoon van Joan (Joannes) Herman Bruijndt en Wilhelmina Schraue. Hij werd bakker van beroep en moet in de roerige Franse tijd naar Nederland gekomen zijn. In 1806 was hij in ieder geval in Eemnes want hij trouwde toen hier met Neeltje Cornelisse Pen (1771-1848), de weduwe van bak-

Het pand Wakkerendijk 32, waar Hendrik Bruijndt van 1806 tot 1835 zijn bakkersbedrijf had.

ker Lammert Hoogetboom. Neeltje en Lammert hadden een bakkersbedrijf gehad op Wakkerendijk 27-29. Na de dood van Lammert kocht Neeltje het tegenoverliggende pand Wakkerendijk 32. Daar begon ze met Hendrik Bruijndt een bakkersbedrijf. Het zou mogelijk kunnen zijn dat Bruijndt reeds als knecht bij Lammert Hoogetboom heeft gewerkt. Op het moment dat hij trouwde, woonde hij in Laren.

Uit het huwelijk van Hendrik Bruijndt en Neeltje Pen zijn drie zonen geboren. Zoon Jan, geboren in 1807 werd slechts enkele jaren oud. De tweede zoon Jan, geboren in 1810 werd vijf jaar oud en zoon Cornelis, geboren in 1814 werd negentien jaar. Toen Hendrik Bruijndt in 1835 in Eemnes stierf, was het geslacht na twee generaties dus uitgestorven. Het bakkersbedrijf op Wakkerendijk 32 werd overgenomen door Dirk Hoogetboom, zoon uit het eerste huwelijk van Neeltje Pen.

Bij deze familie werd de naam op heel verschillende manieren gespeld. In Duitsland schreef men Bruijndt of Brundt. In de burgerlijke stand van Eemnes schrijft men steeds Bruijn. Voor 1811 kwamen we in Eemnes verschillende varianten tegen.

DEIJS

WIEBE VAN IJKEN

Öding

De familie Deijs is één van de families die vanuit het grensgebied bij Winterswijk naar Eemnes gekomen is. De nakomelingen van deze familie in onze regio waren hervormd. Deze familie heeft in de loop van de tijd gedurende 5 generaties wisselend in Eemnes en Baarn gewoond.

In vier van deze vijf generaties vinden we boswachters, jagers en pluimgraven te-

Jachtopziener des Konings Johannes Philippus Deijs (1843-1907), die lange tijd woonde in de woning Heidelaan 5, te midden van familieleden. Zijn woning was eigendom van het koninklijk huis.

rug. Ook het beroep van metselaar was populair binnen een tak van deze familie. Een pluimgraaf was oorspronkelijk een hoge ambtelijke functie: Diegene die het toezicht hield op het gevogelte van een vorst of ander hooggeplaatst persoon. Later werd de term ook gebruikt voor minder voorname oppassers van het gevogelte op een buitenplaats.

De oudst nu bekend stamvader van deze familie was Johan Philip Deijs (ook genaamd Thias), die in 1759 op het huis Odink(Oeding) in de gelijknamige plaats net over de grens in Duitsland woonde. Mogelijk dat hij daar jager/jachtopziener of boswachter was want als hij later in Baarn gaat wonen dan neemt hij dienst als jager op Groeneveld bij de heer Huydecoper. Johan Deijs trouwt in 1759 in Win-

terswijk met de dan 20-jarige Aaltje Nijenhuis uit Kotten, een buurtschap bij Winterswijk. Het is niet bekend hoe oud hij toen was want zijn doop is nog niet gevonden. Ook is nog niet aangetoond waar de familie oorspronkelijk vandaan kwam. Alleen is wel bekend dat de naam Deys in 1753 in Südlohn in Duitsland voorkwam. Südlohn ligt een paar kilometer oostelijk van Oeding. Na hun trouwen hebben Johan en Aaltje een tijdje in of bij Winterswijk gewoond, waar hun eerste zoon Johan werd geboren. Voor 1765 verhuisden ze naar Neerlangbroek, waar ze nog twee kinderen kregen en vandaar voor 1771 naar Eemnes-Binnen. Hier werden ze de ouders van nog eens drie kinderen. Tussen 1776 en 1779 verhuisden ze voor de laatste maal, nu naar Baarn, waar hun jongste twee kinderen werden geboren. Zowel Johan als Aaltje zijn in Baarn overleden.

Van de in Eemnes geboren kinderen was zoon Jan Philip (1773-1837) metselaar en later kastelein in "Het Zwarte Haantje". Het Zwarte Haantje was een café aan de Wakkerendijk, aan de kant van de polder, op de plaats waar nu de rijksweg ligt. Zijn vrouw Maria van Randwijk uit Jaarsveld werd tapster genoemd. Zij zal dus wel het café gerund hebben terwijl Jan aan het metselen was. Jan heeft in Soest, Baarn en Eemnes-Binnendijk gewoond. Jan en Maria hebben hun levenseinde in Eemnes doorgebracht, waar ze beiden zijn overleden. Van hun 9 kinderen waren alle vier de zoons metselaar. Van deze vier kinderen woonden er twee in Eemnes en twee in Baarn.

De andere zoon Hendrik (1776-1827) van Johan en Aaltje was pluimgraaf en metselaar. Hij trouwde met Pietertje Pelgrim uit 's -Graveland en ze hebben ook in Baarn, Soest en Eemnes gewoond. Eén van hun in Eemnes geboren zoons Hendrik (1809-1884) was ook pluimgraaf en een ander zoon Philip (geb.1811) was boswachter. Zoon Hendrik de pluimgraaf woonde in Baarn en de zoon Philip de boswachter woonde in Eemnes. Die had op zijn beurt weer een zoon Johan (1843-1907), die veldwachter en jachtopziener van beroep was. Hij woonde in het jachthuis van de Koninklijke familie aan de Heidelaan in Eemnes

De laatste Deijs in Eemnes was Mietje Maria Deijs, een kleindochter van de hierboven genoemde Jan Philip Deijs, die gehuwd was met Marinus Bangert en op 28 november 1921 in Eemnes is overleden. Vanaf de tweede helft van de 19e eeuw verspreidde de familie zich over geheel West-Nederland.

DELBRUGGER

HARRY VAN DER VOORT

Lippstadt

Johan, in Nederland, Jan Dirksz Delbrugger was afkomstig van Lippstadt, kreis Soest, Nordrhein-Westfalen. Zijn doop in Lemgo, kreis Lippe, Nordrhein-Westfalen, waarvan vermeld wordt dat hij daar geboren zou zijn, is nog niet gevonden. Jan Delbrugger was kort voor 1734 in Nederland komen wonen. In dat jaar 1734 huwde hij in De Vuursche met Grietje Bosch van De Vuursche. Hij werkte als bakker voor George Roeters op 'Drakenburg' in Baarn, vlakbij Kasteel Groeneveld.

Rond 1739 verhuisde hij naar Eemnes-Binnen, waar hij bleef wonen tot zijn dood in 1761.

Hij had in Eemnes-Binnen een bakkerij aan de Wakkerendijk 236, die na zijn dood overgenomen werd door Pieter de Vree.

Uit het huwelijk met Grietje werden 8 kinderen geboren, zeven dochters en een zoon. De kinderen zijn allemaal in de Nederlands-Hervormde kerk gedoopt. Twee dochters, Jacoba uit 1739 en Annetje uit 1748, huwden en gingen respectievelijk in Soest en Amersfoort wonen.

Na de dood van Grietje hertrouwde Jan Delbrugger in 1750 met Teunisje van Loenen.

Uit dit huwelijk werden 6 kinderen geboren, drie dochters en drie zonen. Het oudste kind uit dit huwelijk, Grietje uit 1751, overleed op 63-jarige leeftijd in 1814 in Hilversum. Hendrik uit 1753 vertrok ook naar Hilversum, maar hij vond uiteindelijk zijn vrouw in Aarlanderveen, een dorp in Zuid-Holland nabij Alphen aan den Rijn, waar hij verder zou blijven wonen. Dochter Truitje uit 1754 woonde voor haar huwelijk al in Amersfoort.

Winkelraam van de bakkerij Wakkerendijk 236. Jan Delbrugger was hier bakker van circa 1739 tot 1761.

Johannes, geboren in 1757, was de avontuurlijkste van de kinderen; via Maartensdijk, Hilversum en Amsterdam, belandde hij in Enkhuizen, waar hij aanmonsterde als matroos bij de VOC. In 1778 voer hij uit naar Nederlands-Indië, waar hij een paar maanden na zijn aankomst in Batavia in 1779 overleed. De jongste dochter, Catharina uit 1760, ging na haar huwelijk in Hilversum wonen, waar zij in 1819 overleed. Met haar stierf de naam Delbrugger in deze omgeving uit.

Teunisje van Loenen bleef na de dood van haar man tenminste nog tot 1771 in Eemnes wonen, maar hertrouwde niet meer. Zij had het niet breed en verdiende de kost als spinster.

De familie Delbrugger woonde twee generaties in Eemnes, waarna de kinderen over de omgeving uitzwierven. Een familierelatie met Jurgen Jansz van de Delbrugge en Steven Jansz Delbrugge, die rond 1730-1740 in de omgeving van Amersfoort woonden, kan (nog) niet aangetoond worden.

Van Jurgen is bekend dat hij afkomstig was uit het plaatsje Delbrück, gelegen tussen Lippstadt en Lemgo.

DICKERS

HENK VAN HEES

Grevenbroich

Johann Henrich Dickers werd op 3 oktober 1791 als Joes (Johannes) Henricus Dickers rooms-katholiek gedoopt in het Duitse Grevenbroich, ter hoogte van Düsseldorf. Hij was de zoon van Mauritz Dickers en Maria Sophia Bohlen. Hij werd smid van beroep. Zijn eerste Nederlandse spoor vonden we terug in Eemnes, waar hij op 30 juli 1827 trouwde met Anna Maria van Oostveen (1781-1850). Anna Maria was de weduwe van smid Jan Plaster, die in 1807 de smederij van Albert Wiggerts had gekocht op Wakkerendijk 170. Jan Plaster, ook van Duitse afkomst, was overleden in 1826. Het jaar daarna trouwde zijn weduwe dus met smid Johan Dickers. Zou Dickers misschien als knecht bij Plaster gewerkt hebben? Na zijn huwelijk werd Dickers mede-eigenaar van de smederij Wakkerendijk 170. Uit het huwelijk van Dickers en Anna Maria van Oostveen zijn geen kinderen geboren. De naam Dickers is in Eemnes dus niet voortgezet. Uit haar eerste huwelijk had Anna ook geen kinderen.

Het pand van de smederij Wakkerendijk 170. Johann Henrich Dickers was hier smid van 1827 tot 1846.

Op 8 juni 1846 verkopen Dickers en zijn vrouw de smederij Wakkerendijk 170 voor 1800 gulden aan smid Joseph ten Brink, die getrouwd was met een nicht van smid Jan Plaster. Dickers en zijn vrouw gaan daarna zelf wonen op Wakkerendijk 230. Daar sterft Anna Maria van Oostveen in 1850. Na de dood van zijn vrouw is Johann Hen-

rich Dickers uit Eemnes vertrokken. Het is alleen nog bekend dat hij op 7 januari 1878 in 's-Heerenberg is overleden.

EGGENKAMP

BERTIE VAN WIJK-BLOM

Vreden

Johan Wilhelm Eggenkamp werd op 28 januari 1797 geboren in het Duitse Vreden als zoon van Johan Henrich Eggenkamp en Anna Negbrink. Het was een rooms-katholieke familie, die woonde in het kerkdorp Zwillbrock; dit ligt ongeveer 15 km. ten oosten van Winterswijk. Johan Wilhelm was rietdekker van beroep en hij moet rond 1825 naar Nederland getrokken zijn.

Zijn eerste Nederlandse spoor vonden we in Hoogland, waar hij in 1827 trouwde met Elisabeth van de Fijnegeer (1802-1861). Uit dit huwelijk zijn twee dochters en drie zonen geboren. Via twee kinderen loopt er een lijn naar Eemnes:

HENDRIKUS EGGENKAMP (1832-1892)

Hij werd evenals zijn vader rietdekker. Dat beroep ging over op zijn zoon Willem (1878-1950), die trouwde met Alida v.d. Wardt (1873-1939), ook uit een familie,

De familie Eggenkamp. Boven staande v.l.n.r. Gerrit Eggenkamp (1908-1991), Gon Makker (1917-1989), Nico Eggenkamp (1917-1997), Lena van der Weide (1915-1990), Rinus Eggenkamp (1913-2001), Herman Eggenkamp (1908-1984).

Zittend v.l.n.r. Aal de Graaf (1909-2003), vader Hendrik Eggenkamp (1874-1952), pater Wim Eggenkamp (1910-1947), moeder Grietje Koelink (1874-1961), Door Loman (1910-1996).

die oorspronkelijk uit Duitsland kwam. Dit gezin woonde van 1906 tot 1910 in Eemnes. Daar werd in 1909 zoon Jan geboren, die later naar Eemnes terugkeerde als boerenknecht bij Marinus van Valkengoed (Wakkerendijk 52). Na zijn huwelijk met Wousje van Weerhorst in 1946, werd "Stadwijk" op Wakkerendijk 50 hun onderkomen. Dit was het voormalige koetshuis van de buitenplaats "Stadwijk". In 1955 verhuisde het gezin naar Veldweg 23. Jan stierf in 1983 en Wousje in 1989. Ze kregen drie dochters en vier zonen. Twee zonen wonen nog in Eemnes.

ANNA MARIA EGGENKAMP (1827-1889)

Toen Antje 22 jaar oud was, kreeg ze een zoon (Hermanus Eggenkamp) terwijl ze niet getrouwd was. De vader van dit kind is dus onbekend. Hermanus werd grotendeels opgevoed door Mie Eggenkamp, de jongere ongetrouwde zus van Antje. Hij werd timmerman en trouwde in 1873 met Aaltje Horst. Uit dit huwelijk zijn

vier zonen en twee dochters geboren. Zoon Hendrik ofwel Hent (1874-1952) werd ook timmerman en kwam in 1907 naar Eemnes. Hij nam het timmermansbedrijf van Jan Mossinkoff over op Wakkerendijk 84. Hij trouwde in 1907 met Grietje Koelink en bouwde een respectabel aannemersbedrijf op. Uit het huwelijk met Grietje Koelink zijn acht zonen geboren. Drie zonen namen het bouwbedrijf over. Zoon Wim (1910-1947) werd missionaris in Nederlands-Indië. Inmiddels woont van deze tak al weer de vierde generatie in Eemnes. Andere nakomelingen vinden we o.a. in Laren, Blaricum, Soest en Bussum.

ENGELN

HENK VAN HEES

Rees

Dit is een bijzondere familie omdat er van deze Duitse familie Engelen twee broers naar Eemnes zijn gekomen. Het waren zonen van Wijnandus Gerards Engelen en Catharina Roelof. Ze zijn allebei rooms-katholiek gedoopt in Haffen und Mehr. Tegenwoordig valt dat onder de gemeente Rees, ongeveer 67 km. ten oosten van Nijmegen.

PETRUS ENGELN (1798-1833)

Pieter (Petrus) werd gedoopt op 7 augustus 1798. Zijn eerste Nederlandse spoor leidt naar Naarden. Daar trouwt hij op 26 augustus 1827 met Maria Christina Salm/Zalm (1805-1872). Zij was de dochter van Johan Christoff Salm, een Duitse militair, die trouwde met Adriana Brink, een Naardens meisje, dat in 1856 bij haar dochter in Eemnes overleed.

Pieter Engelen was kleermaker en na zijn huwelijk ging hij met zijn vrouw wonen op Wakkerendijk 244, waar hij zijn kleermakerij had. Er kwamen drie zonen en twee dochters. Na zes jaar huwelijk overleed Pieter in 1833. Zijn vrouw verhuisde met de vijf kleine kinderen naar Wakkerendijk 55-57, naast het Dikke Torentje. Daar begon ze een winkeltje. De drie zonen stierven in Eemnes, zonder kinderen na te laten. Zo stierf deze tak uit.

De oudste dochter trouwde met Johannes Eijpe uit Naarden, directeur van de Calicot-fabriek. De jongste dochter werd non.

Het pand Wakkerendijk 186. Links het grote raam van de kleermakerij. Van 1835 tot 1933 was hier de kleermakerij van de familie Engelen. Deze woning is in 1977 afgebroken.

WILHELM ENGELN (1805-1881)

Broer Wilhelm werd gedoopt op 5 mei 1805. Net als zijn broer Pieter werd ook hij kleermaker. Zijn eerste Nederlandse spoor leidt naar Baarn, waar hij in 1835 trouwde met de Alkmaarse Elisabeth Bijvoet, die in 1839 overlijdt. Zij kregen vier kinderen. Vervolgens trouwde hij met Aaltje van Wegen, bij wie hij elf kinderen kreeg. Aaltje stierf in 1853. Tenslotte trouwde Wilhelm met Evertje Brouwer, die eerst getrouwd was met een zoon van zijn broer Pieter. Uit dit huwelijk zijn nog eens vijf kinderen geboren zodat Wilhelm in totaal 20 kinderen heeft gehad!

Na zijn eerste huwelijk vestigde Wilhelm zich als kleermaker in Eemnes. Broer Pieter was kort daarvoor overleden. Misschien heeft hij zijn klanten wel overgenomen. Op 28 november 1844 kocht hij de woning Wakkerendijk 186 voor 750 gulden. Hij is daar blijven wonen tot zijn dood in 1881.

Twee van zijn zonen werden kleermaker in Eemnes. Zoon Evert (1849-1933) nam het bedrijf van zijn vader over op Wakkerendijk 186. Evert trouwde drie keer en kreeg zes kinderen, die allemaal jong zijn overleden. Een andere zoon van Wilhelm was Frans Engelen (1843-1920). Frans kocht in 1882 de woning Laarderweg 5 van zijn schoonvader Pieter Grift. Daar begon hij een kleermakerij, die na zijn dood werd overgenomen door zijn ongetrouwde zoons Gerrit (1883-1935) en Wilhelm (1877-1957). Met de dood van Wilhelm is de naam Engelen in Eemnes uitgestorven. Via de vrouwelijke lijn zijn nakomelingen te vinden in de families Wortel en Elders.

Via andere zonen van stamvader Wilhelm zijn o.a. naamdragers Engelen te vinden in Utrecht en Amsterdam.

FECKEN / FECKE

HENK VAN HEES

Frans Fecke werd op 16 februari 1746 geboren en op 20 februari 1746 rooms-katholiek gedoopt in de St. Patrocluskerk in het Duitse Soest (aartsbisdom Paderborn), ongeveer 200 km. ten oosten van Nijmegen. Hij was een zoon van Walterus Theodorus Fecke en Maria Christina Schubbe. Hij kreeg de doopnamen Franciscus Josephus Theodorus. Over zijn jeugd in Duitsland is verder niets bekend.

Zijn eerste spoor in Nederland is gevonden op 23 december 1761. Hij werd toen in Amsterdam voor twee jaar ingeschreven als leerling-knecht bij Mr. Jan Willem Waemelink. Frans was toen leerling-chirurgijn. Op 8 oktober 1773 trouwde hij in Amsterdam met Anna Catharina Kok (1750-1823).

Op 11 augustus 1774 werd hij in Utrecht "geëxamineert en bequaam" gevonden als chirurgijn. Frans woonde toen al in Eemnes en hoogstwaarschijnlijk zal hij vanaf dat moment zijn aanstelling als chirurgijn in Eemnes gehad hebben.

Uit zijn huwelijk met Anna Catharina Kok zijn in Eemnes zes dochters en drie

zonen geboren. Slechts van drie van deze kinderen is bekend dat ze volwassen werden en nageslacht kregen. Frans is op 18 oktober 1798 begraven in Eemnes.

Zijn oudste zoon was Theodorus (Dirk) Fecke, geboren in 1776. Hij trouwde met de Haagse Agatha Roos en kreeg met haar vier kinderen in Eemnes. Daarna is het verdere leven van Dirk in nevelen gehuld. Het lijkt

Staande v.l.n.r. onbekend, onbekend, Marritje Fecken (1878-1960), Trijntje van Achterveld (1842-1913), gehuwd met Hendrik van der Schuur. Zittend v.l.n.r. Willempje Roeten (1838-1906) en haar man Joannis Fecken (1816-1896).

erop dat hij de wijde wereld is ingetrokken zonder zijn familie nog iets te laten weten over zijn situatie. Zijn vrouw Agatha Roos kreeg in 1816 nog een zoon, die ze Joannis noemde. Voor de burgerlijke stand werd dit kind aangegeven als Joannis Fecken. In het doopboek werd hij een onwettig kind genoemd met als naam Joannis Roos. Er staat bij: "sine pater" ofwel zonder vader. Dit zou er op kunnen wijzen dat Dirk Fecke niet de echte vader van Joannis was. De nakomelingen van Joannis worden toch Fecken genoemd; in Eemnes werden ze nog heel lang Roos genoemd.

Joannis, die dagloner was, en zijn vrouw Willempje Roeten kregen drie zonen en twee dochters. Hendrik (1867-1944) en Dirk (1869-1958) zorgden voor vele nakomelingen in Eemnes en omgeving. Inmiddels kent Eemnes de zevende generatie Fecken sinds chirurgijn Frans Fecke naar deze gemeente kwam.

FOKKEN / FOKKING

HENK VAN HEES

Henricus (Hendrik) Foeckinck werd op 16 april 1718 rooms-katholiek gedoopt in de St.-Remigiuskerk in het Duitse Borken. Hij was de zoon van Albert Foeckinck en Christina (Stine) Kops/Cops/Coops. De achternaam van Hendrik werd in het Duits op verschillende manieren geschreven: Foeckinck/Voeckinck/Vokinck/Vökinck. Borken (Borcken) ligt ongeveer 20 km. ten zuidoosten van Winterswijk. Tot zijn huwelijk woonde Hendrik op Huize Engelrading, niet ver van Borken. Het eerste Nederlandse spoor van Hendrik vonden we in Soest, waar hij in 1742 trouwde met Helena van Sijnen. Hij werd toen Hendrik Focking genoemd. Zijn vrouw Helena had als bijnaam Kleijdermakers. Wellicht maakte ze dus kleren. Het is niet bekend wat het beroep van haar man was. Hun zoon was de Soester kleermaker Hannes Fokking (1756-1838). Hannes trouwde twee keer en had uit zijn eerste huwelijk drie zonen. Twee van deze drie zonen gingen naar Eemnes: Hendrik en Harmen.

HENDRIK FOKKING (1788-1843)

Hendrik hield de achternaam Fokking. Hij werd daghuurder, trouwde met Grietje

De boerderij aan de Meentweg 109. (Foto: Van Agtmaal)
 Bij de kruiwagen: Rut Fokken (1888-1967), met mand Mietje Fokken (1893-1971).

Vos en ging wonen op Wakkerendijk 272. Hendrik en Grietje kregen zes kinderen waarvan er drie volwassen werden. Deze kinderen zijn niet in Eemnes blijven wonen waardoor de naam Fokking niet in Eemnes is voortgezet.

HARMEN FOKKEN (1786-1830)

Harmen noemde zich Fokken en zijn nageslacht bleef zich Fokken noemen. Hij werd landbouwer, trouwde in 1818 met Grietje Kuijer en vanaf ca. 1823 woonden ze in herberg "Het Zwaantje" op Wakkerendijk 258, waar Grietje tapster werd. Ze kregen zes kinderen waaronder zoon Ruth (1826-1875), die in Hilversum ging wonen. Ruth kreeg een zoon Harmen (1859-1923), die weer naar Eemnes kwam en uiteindelijk als boer ging wonen op Meentweg 109. Zijn ongetrouwde kinderen Willem, Ruth en Mie bleven hun hele leven op de ouderlijke boerderij wonen. Zoon Jan (1898-1981) kreeg 13 kinderen en woonde met zijn gezin o.a. op de hoek van de Laarderweg en de Meentweg en in "De Bijenkorf" op Hasselaarlaan 10. Jan heeft inmiddels vele nakomelingen in drie verdere generaties, waaronder nog steeds Fokkens in Eemnes.

Onder de Soester nakomelingen van kleermaker Hannes Fokking (1756-1838) kwamen nog twee generaties lang kleermakers voor.

TER HOEVEN/ TERHOEVEN/ TEN HOEVEN/ VERHOEVEN

MICHEL MAJOOR

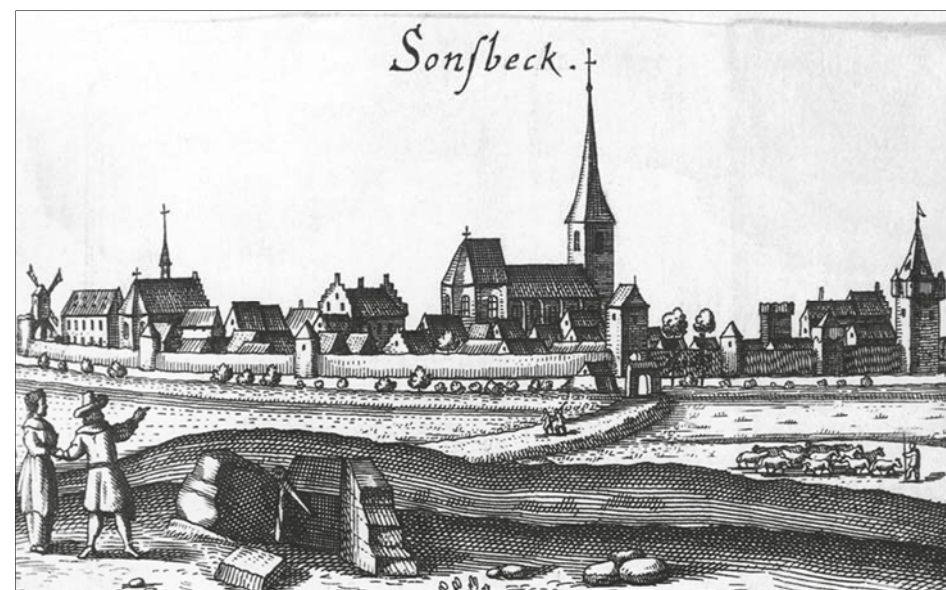
Sonsbeck

Twee kinderen uit één en hetzelfde gezin kwamen eind 18e eeuw vanuit het Duitse Sonsbeck naar Eemnes. Het waren kinderen uit het eerste en tweede huwelijk van Joannes Hermanus ter Hoeven: halfzus Petronella en halfbroer Jan Dirk. Sonsbeck ligt in Noordrijn-Westfalen, ongeveer 45 km. ten zuidoosten van Nijmegen, op de hoogte van Boxmeer.

PETRONELLA FRANCISCA TER HOEVEN (1758-1820)

Ze werd in december 1758 rooms-katholiek gedoopt in Sonsbeck als dochter van Joannes Hermanus ter Hoeven en Elisabeth Leijgraef. Haar eerste spoor in Nederland wordt gevonden als ze op 12 november 1786 in Eemnes trouwt met

Prent uit 1650 van het Duitse plaatsje Sonsbeck, waar de familie Ten Hoeven vandaan kwam.

Dirk Tak (1753-1806). Dit echtpaar kreeg 9 nakomelingen Tak, die zich o.a. verspreidden over Blaricum, Bussum en Eemnes.

JOANNES THEODORUS TER HOEVEN (1769-1804)

Jan Dirk werd op 31 maart 1769 in Sonsbeck rooms-katholiek gedoopt als zoon van Joannes Hermanus ter Hoeven en Theodora Hemmers. Zijn eerste spoor in Nederland is te vinden in Eemnes, waar hij op 18 februari 1798 trouwde met de Eemnesserse Grietje Willemse Snoek (1776-1811). Uit dit huwelijk zijn twee zonen en twee dochters geboren. Jan Dirk was daghuurder van beroep en overleed in Eemnes in 1804. Zijn vrouw Grietje hertrouwde met Marten van den Akker en stierf zes jaar later in 1811.

Jan Dirk en Grietje hadden een zoon Hermanus (1800-1834), die kleermaker was en ongehuwd bleef wonen in Eemnes. Een andere zoon was Willem (1804-1884). Hij trouwde met Anna Cornelia van Besouw uit Gilze Rijen. Hun oudste dochter Grietje (1835-1904) werd nog in Eemnes geboren. Korte tijd later verhuisde het gezin definitief naar Gilze Rijen. Daarmee was de familie Ter Hoeven in Eemnes uitgestorven. Willem Terhoeven en zijn vrouw kregen in Gilze Rijen nog drie dochters en één zoon waarmee de familienaam in Gilze Rijen werd voortgezet.

HERINNERING ALGEMENE LEDENVERGADERING

VAN DE HISTORISCHE KRING EEMNES

In vervolg op de uitnodiging in het kwartaalblad van december 2014, herinneren we u aan de Algemene Ledenvergadering in De Hilt, Hasselaarlaan 1C, Eemnes, op

donderdag 26 maart 2015 om 20.00 uur.

De agenda en bijbehorende stukken zijn vanaf 7 maart op de website www.historischekringeemnes.nl beschikbaar en liggen in de Oudheidkamer ter inzage.

Na de ledenvergadering zal **Toon Wortel** vertellen over zijn wagenmakerij.

Correctie interview Fie Blom-Overeem

In ons vorig kwartaalblad stond op pagina 150 een foto van het gezin van Willem Overeem en Eef Blom. In het bijschrift is een storende fout geslopen. Er staat dat het echtpaar Overeem die dag 25 jaar getrouwd was maar dat moet 40 jaar zijn. Om deze fout te herstellen plaatsen we de foto nogmaals en nu met het juiste bijschrift. Met dank aan de oplettende lezers, die ons op deze fout attendeerden.

Foto gemaakt ter gelegenheid van het 40-jarig huwelijk van vader en moeder Overeem op 7 maart 1943. Op deze foto de ouders met hun kinderen. Loek staat er niet op want die wilde nooit op de foto. Onderste rij zittend: v.l.n.r. Vader Willem Overeem en Moeder Eef Overeem-Blom; 2^e rij: Henk, Tijmen, Eef, Aaltje, Fie, Kees en Geurt; bovenste rij: Jan, Teus, Gert en Wim.

De watermolens van Eemnes, deel 1

EVERT VAN ANDEL.

De titel die ik dit artikel heb gegeven, De watermolens van Eemnes, is eigenlijk niet juist, maar de molens werden in beide Eemnessen al honderden jaren zo genoemd. Een watermolen wordt namelijk door waterkracht aangedreven en dat werden de Eemnesser molens niet. In Eemnes stonden vroeger molens die door windkracht werden aangedreven en water van een lager gelegen land naar de Eem verzetten. Om deze verwarring te voorkomen wordt dit type molens ook landelijk, veelal poldermolens of windwatermolens genoemd. Deze molens waren vrijwel altijd het eigendom van een Waterschap, dat de molenaar in dienst had. Landelijk zien we ook molens vernoemd naar de functie die ze vervulden, bijvoorbeeld als koren- mosterd- of oliemolen. Bij die molens leverde de bewerking of productie van materiaal een verkoopbaar product op dat de molenaar een inkomen opleverde.

Bij een windwatermolen is het aangedreven deel, de vijzel of een scheprad, vast opgesteld en dit kan zowel in als buiten het molenhuis zijn ontworpen. Bij een houten achtkantige molen is de kap draaibaar waardoor de wieken op de wind gedraaid, gekruid, kunnen worden.

Deze windwatermolens maakten, sinds het begin van de 15^e eeuw, gebruik van een scheprad om het water naar een hoger gelegen niveau te scheppen. In feite is dit omhoog slaan of duwen. Met deze techniek kon een molen het water ongeveer anderhalve meter opvoeren. Met de toepassing van een (schroef)vijzel vanaf de 19^e eeuw, werd de opvoerhoogte vergroot tot circa vier meter. Hiermee werd het water draaiend omhoog geduwd.

Het water ging bij beide typen molens vanuit de polderzijde door een krooshek en werd tussen muren door het scheprad of vijzel voortgestuwd, langs stijlen van een wachtdeur over een slagdorpel aan de andere zijde de boezem, hier de Eem, in. Deze wachtdeur zorgde ervoor dat bij een stilstaande molen het water niet vanuit de boezem terug liep de polder in. Het scheprad draaide één keer rond bij twee

omwentelingen van de wiekenas. Als de molen sneller draaide dan 22 tot 25 omwentelingen van de wiekenas, werd het water over de kop van het scheprad gegooit en stroomde weer terug. Dit werd *over de kop malen* of *een wit paard malen* genoemd. Bij een vijzel sprak men in zo'n geval van *over de balk gooien*. Een molen met een vlucht van circa 25 meter kan ongeveer 60 tot 70 m³ water per minuut 1 meter opvoeren. Dat is, bij voldoende wind, circa 4000 m³ per uur.

DE WATERLOZING IN DE EEMNESSER POLDERS

Vanaf de 16^e eeuw onderscheidt men in Eemnes polders, welke ten behoeve van de waterlozing door de geërfden en gebruikers van het land ten westen van de Zomer- en Geerdijk zijn gevormd, en die, welke door bedijking van de landen ten oosten daarvan, de Maatlanden, zijn ontstaan. Vóór die 16^e eeuw vergenoegden de Eemnessers zich eeuwenlang met het feit dat hun landen langs natuurlijke weg door de sloten tussen hun erven afvloeiden richting Eem en Zuiderzee.

Een dergelijk stelsel was goedkoop omdat men alleen, of samen met de naaste buren, voor zijn eigen sloten en duikers te zorgen had. In later tijd werd echter de waterstand van de Zuiderzee, en daarmee ook de Eem, hoger en gevaarlijker.

Men legde toen in het stroomgebied van de Eem, mogelijk reeds in de 14^e en 15^e eeuw langs hun erven dijkjes aan, en zo ontstond er langzamerhand een *Zomerdijk*. Doordat de landen buiten de Zomerdijk, de Maatlanden, meerdere keren per jaar onder water stonden en daarmee de zeekleiafzetting vanuit de Zuiderzee het grootst was, kwam dit land in de loop der jaren ook hoger te liggen dan het land binnen die Zomerdijk. Dit land, de polders Te Veld, tussen de Zomerdijk en de inmiddels aangelegde Wakkerendijk, stond normaliter alleen gedurende de wintermaanden onder water. Het water uit de polders Te Veen, ten westen van de Wakkerendijk en begrensd door de Gooiergracht, vloeide af door een groot aantal duikers onder die dijk door naar de polders Te Veld. Later in die tijd werden er ook gezamenlijke afspraken gemaakt over de waterafvoer, *de schouw*. Men controleerde dan of de waterlopen het juiste profiel, geen obstakels en een goede doorstroming hadden.

Door de geërfden en gebruikers van de Noorderpolders, inmiddels Gecommitteerde Geërfden genoemd, werden er vanaf 1572 een tweetal houten sluisjes de Sas-

Hiernaast: Getekende landkaart in opdracht van de Staten van Utrecht uit ca. 1710. Hiermee werd de waarde van beide Eemnessen en hun landerijen bepaald.

en *Heinellensluis* in de Zomerdijk gelegd. In 1589 werd de Eemnesservaart gegraven. Daarna werd er vanuit het noorden een dwarswetering gegraven waarop hun sloten aansluiting vonden. Het geheel werd uiteindelijk in 1650 met een stenen sluis op de Eemnesservaart aangesloten. Ook de Eemnesservaart was in dat jaar weer verbeterd en verbreed en de houten sluis in de Zomerdijk werd door een grotere stenen schutsluis *de Grote Sluis* vervangen.

Ook de geërfden en gebruikers van de polders ten zuiden van de Eemnesservaart, de Zuidpolder, groeven in de beginjaren 1600 een dwarswetering welke afvloeide via een opgaande wetering en een duiker door de Zomerdijk, nabij de Grote Sluis, naar de Eem. Later werd die dwarswetering doorgetrokken naar de Eemnesservaart. De Gecommitteerde Geërfden stelden in 1639 een schouwbrief vast en twee keurmeesters welke het onderhoud in hun polder beoordeelden.

In de polders van Eemnes Binnendijk waren het niet de geërfden en gebruikers, zoals hun noordelijke burens die het schouwrecht bezaten, maar het polderbestuur was daar geheel inclusief het schouwrecht, in handen van het gerecht Binnendijk. Ook in Binnendijk ontstond een dwarswetering welke via een opgaande Wetering afvloeide naar een sluis in de Zomerdijk *de Kleine Sluis*. Verder groef men een watersloot welke in droge tijden water inliet en bij nat weer water liet afvloeien via de Drakenburgergracht én -sluis nabij Eembrugge.

De natuurlijke waterlozing door de grote en kleine sluizen in zowel Binnen- als Buitendijk was eigenlijk altijd al onvoldoende. In Binnendijk werd al in 1590 een windwatermolen opgericht. In 1710 stelden enige Buitendijkse geërfden ook voor en windwatermolen te stichten, maar vanwege hun slechte financiële positie kon daar geen sprake van zijn. Pas in de tweede helft van de 18^e eeuw kwam hierin verbetering. Ook in 1772 werd een plan om een windwatermolen te stichten op de Eemnesservaart wegens de hoge kosten verworpen. In 1790 werd het plan uit 1772 weer opgevat en deze keer werd met grote meerderheid van stemmen besloten een windwatermolen te bouwen op de Zomerdijk ten zuiden van de Grote sluis.

Na het vaststellen van een algemeen reglement voor de waterschappen in de provincie Utrecht in december 1857, duurde het nog tot april 1864 voordat een nieuw Waterschap Eemnes tot stand kwam. De natuurlijke waterlozing werd steeds meer bemoeilijkt door de hogere waterstand in de Eem. Dit werd veroorzaakt door de steeds betere afwatering van de Gelderse vallei. Er werden toen

plaatselijk enkele zogenoemde weidemolentjes geplaatst. In de tweede helft van de 19^e eeuw verliep de afwatering van de Noordpolder te Veen, ten westen van de huidige Meentweg, via de duikers onder de dijk ook niet langer naar wens. Daar bleef in de wintermaanden regelmatig het land onder water staan. In 1922 plaatste het Waterschap daar drie stalen windwatermolens om het leed te verzachten.

DE WINDWATERMOLENS VAN EEMNES BINNENDIJK

De eerste windwatermolen in de provincie Utrecht werd in 1444 gebouwd in Hoograven, indertijd onder de stad Utrecht ten oosten van de Vaartse Rijn. Dit gebied was eigendom van het kapittel van Sint Pieter, de conventen van Sint Servaas en Sint Nicolaas en het Duitse Huis. Volgens de stichtingsakte verklaarden de landgebruikers dat zij de door hun landheren gestelde molen zouden gebruiken en onderhouden volgens de door hen gestelde voorwaarden.

De eerste Binnendijkse windwatermolen.

In 1590 werd in Binnendijk al een windwatermolen gebouwd, *om daarmede bij hooch aenpassende water ende natte somers haere landen (van de geërften) te connen drooch ende boven water houden*. Dit was een teken van welstand van de landeigenaars, want de bouw- en exploitatiekosten van molens waren in die tijd erg hoog. De molen werd opgebouwd op het Kerkenerf. Uit niets blijkt echter dat het kapittel van Sint Pieter ook hier bij betrokken was.

Veel is er niet over deze eerste Binnendijkse windwatermolen bewaard gebleven. Het is echter goed denkbaar dat deze molen er één was, van het achtkantige type dat in de tweede helft van die eeuw in gebruik kwam als windwatermolen. De kap en de wieken waren bij dit type draaibaar op het overige molenlichaam geconstrueerd. Het eigenlijke molenlichaam van deze achtkanter bestond uit zwaar houten balkconstructies, met riet gedekt. De fundering bestond vanwege de drassige bodem, uit een onder de gehele molen doorgaande vloer op een raster van zware houten balken, en steunend op paaljukken. Dit werd in die tijd *het vlot* genoemd. De molen liep naar onder breed uit waardoor de molen een grote mate van stabiliteit bezat. Door zijn stoere vorm was het een lust om te zien. De plaats waar hij eertijds stond was bij de *Kleine Sluis*, tegenwoordig nabij *gemaal Tydeman*.

In 1641 werd de Binnendijkse windwatermolen *ongangbaer*. Een aantal geërften in zuidelijk Binnendijk maakten toen ook bezwaar tegen het herstel van de molen wegens de steeds weer terugkerende herstellkosten. Herstel was daardoor niet direct mogelijk, en er werd eerst overgegaan tot het maken van een ruimere stenen sluis, op de plaats van een oude, tussen Johan Nagelserf en het Kerkenerf. Dit hielp echter ook niet veel, *het water bleef hooch aanpassen*, zoals in 1648 bleek. Dat jaar was zeer nat. De geërften van Binnendijk vermeldde toen in een verzoek aan de Staten van Utrecht, dat hun landen door het onder water lopen geen vruchten opbrachten. Op dit verzoek van de geërften van Eemnes-Binnen verleenden de Staten van Utrecht verlof om de windwatermolen te repareren. Dat kwam neer op een complete restauratie van de molen welke ook werd uitgevoerd. Erbij werd een *verlaat met aancleve* gemaakt (een afwateringskanaal) waarvoor het gerecht een obligatie uitreikte aan Cornelis Adriaans een molenmeester, en Jan Coczyne. Of die het werk hadden gemaakt of betaald is in de archieven niet echt duidelijk.

In 1649 werd de vernieuwde windwatermolen weer in gebruik genomen. Van een betere bemaling door de molen werd niets meer gemeld. Wel werd er in 1652 gesproken over het gemaakte afwateringskanaal bij de molen. De molen maalde kennelijk naar beste vermogen het water de polder uit, de Eem in. We zien pas tweeëndertig jaar later, op 24 februari 1681, dat er door het polderbestuur gesproken werd over het *voor afbraak veilen* van de windwatermolen van Eemnes-Binnen. Hiermee hoopte men een deel van de nog bestaande schulden af te kunnen lossen. Of de veiling ook heeft plaats gevonden is niet bekend. De plaats waar hij gebouwd was, bleef men echter wel aanduiden als: *aan den watermolen*.

De Staten van Utrecht hielden in 1714 vanwege schuldsanering uitverkoop van hun domeinen. Zij verkochten toen provinciaal grondbezit en ambachtsheerlijkheden. Waarschijnlijk is in hun opdracht een ingekleurde kaart van Eemnes, voorstellend een *Caarte van de Heerlykheden van Eemnes Binnen en Buytendyks*, vervaardigd. De windwatermolen van Binnendijk, die in 1681 voor afbraak verkocht zou zijn, staat er vijftientig jaar later nog wel in zijn geheel op afgebeeld!

Op 8 augustus 1776 werd in de kerk van Eemnes-Binnen, op een vergadering van de geërften en ingelanden, besloten *huisinge, erve en grond gelegen aan de watermolen* te verkopen. Bijna honderd jaar later werd het molenaarshuis of boerderij, toch nog steeds bewoond. Er was toen veel geld nodig voor reparaties waarvan

Detail getekende landkaart uit 1662. Boven de molenwetering uitlopend op de Eem. Op de zomerdijk de Binnendijkse poldermolen.

de kosten de huuropbrengsten te boven gingen. De 13^e november van dat zelfde jaar werd toestemming verkregen het geheel publiekelijk te veilen.

De tweede Binnendijkse windwatermolen.

Toen in 1790 het gezamenlijk besluit was genomen om een windwatermolen op de Eemnesservaart te bouwen moest ook Binnendijks voor 1/5 mede dragen in de omslag voor die molen. Deze heffing van 7½ stuiver per morgen werd vanaf 1792 door de schout geïnd. In 1791 bleek al dat Binnendijks niet in staat zou zijn dit bedrag op te brengen. De polder van Binnendijk was feitelijk te klein om de noodzakelijke lasten op te brengen. Ook vertrokken er in die tijd veel gezinnen uit Eemnes naar Hilversum en andere Gooise dorpen, terwijl de achterblijvers belast bleven met de hoge schulden.

Detail uit de getekende landkaart in opdracht van de Staten van Utrecht uit ca. 1710 van beide Eemnessen. In 1710 staat de 1^e Binnendijkse watermolen nog steeds afgebeeld.

Na het samenvoegen van de beide dorpen in 1811, en het wegvallen van het gerecht Binnendijk, konden ook de Gecommitteerde Geërfden van Binnendijk zich financieel niet zelfstandig handhaven. In 1819 is er dan ook een reorganisatie waarbij de Binnendijkse gecommiteerden mét hun schulden werden opgenomen in het grotere polderbestuur. Alleen de zogenoemde *Kleine Sluis* in de Zomerdijk aan het eind van de molenwetering behoorde nog tot de grote onderhoudlasten van Binnendijk. Deze sluis werd in die jaren nog steeds aangeduid als aan de watermolen. Hiermee was het verkrijgen van een voldoende waterlozing echter niet opgelost. Dat werd tien jaar later overduidelijk.

De vaststelling van reglementen voor alle polders onder Eemnes en de hoge waterstanden in 1828 en 1829 leidden mede tot de bouw van de tweede windwatermo-

Kennisgeving van aanbesteding herstel en onderhoud aan watermolen De Hoop in Binnendijk.

Bestek en Voorwaarden

waarnaar Heeren Gecommitteerden Geërfden van *Eemnes*, uitmakende het Dijkbestuur aldaar, voor en ten behoeve van de Polder **EEMNES BINNENDIJKS**, op *Woensdag* den 14 *Maart* 1849, des namiddags ten twee ure, ten huize van **JAN PERIER**, in het Logement de *Lindeboom*, te *Eemnes* zullen aanbesteden, de volgende herstellingen en vermaken, benevens het geheel onderhoud van de Watermolen

DE HOOP,

op de hiernatenoemene voorwaarden gedurende den tijd van drie jaren.

Vanwege de recente wateroverlast werd op 16 augustus 1830 door de gecommitteerden besloten tot de bouw van een windwatermolen. Door de aankoop van een gebruikte molen zou het mogelijk zijn deze voor 12000 gulden te zetten. De grote waarde van de polders rechtvaardigde geheel de aankoop van een gebruikte molen. Bepaald werd tevens, dat voortaan het molengeld alléén geïnd zou worden van de Zuid-, Noord- en Heinel-polder onder Eemnes-Buitendijk. De exploitatiekosten van de molen zouden door de 680 bunder land in Binnendijk in termijnen gedragen kunnen worden, te meer omdat het land voor 40 gulden per bunder verhuurd werd. Gedeputeerde Staten van Utrecht verleenden op 5 februari 1831 toestemming.

Een gebruikte molen, met een vlucht van 28 ellen (20,5 meter) en een zich daarin bevindende woning, werd gekocht voor 2200 gulden uit de polder te Ameide, in de Alblasserwaard. De gecommitteerden verstrekten een bijdrage van 3500 gul-

den in Binnendijk. 1829 was een zeer nat jaar. De polders stonden bijna voortdurend blank. Op 8 en 9 oktober van dat jaar is er zelfs een watersnood. Het polderbestuur, op 17 augustus 1829 met zorgelijke gezichten in vergadering bijeen, stelde vast dat die éne molen aan de Eemnesservaart toch niet voldoende waarborg was voor een goede waterhuishouding. Het werd niet ondienstig geacht een tweede windwatermolen te bouwen en dan wel voor Eemnes-Binnendijk. Die molen zou dan aangebouwd worden op de hoogte waar de oude watermolen onder Eemnes Binnendijks eerder gestaan heeft. Deze molen zou voorlopig alleen voor de polder Binnendijk dienen maar kon later ook een deel van de Zuidpolder bemalen.

Vanwege de recente wateroverlast werd op 16 augustus 1830 door de gecommitteerden besloten tot de bouw van een windwatermolen. Door de aankoop van een gebruikte molen zou het mogelijk zijn deze voor 12000 gulden te zetten. De grote waarde van de polders rechtvaardigde geheel de aankoop van een gebruikte molen. Bepaald werd tevens, dat voortaan het molengeld alléén geïnd zou worden van de Zuid-, Noord- en Heinel-polder onder Eemnes-Buitendijk. De exploitatiekosten van de molen zouden door de 680 bunder land in Binnendijk in termijnen gedragen kunnen worden, te meer omdat het land voor 40 gulden per bunder verhuurd werd. Gedeputeerde Staten van Utrecht verleenden op 5 februari 1831 toestemming.

Een gebruikte molen, met een vlucht van 28 ellen (20,5 meter) en een zich daarin bevindende woning, werd gekocht voor 2200 gulden uit de polder te Ameide, in de Alblasserwaard. De gecommitteerden verstrekten een bijdrage van 3500 gul-

Kennisgeving van aanbesteding voor herbouw van de 2^e Binnendijkse windwatermolen.

AANBESTEDING.

Men is van voornemen op Zaterdag den 16de April 1831, des middags ten twaalf ure, in de Herberg genaamd **HET POSTHUIS**, over Groenevelt onder Baarn, publiek ten overstaan van den Heer Notaris **F. PEN**, Aantebesteden:

Het wederom Opbouwen van een al gezuikte **WIND WATERMOLEN**, op de Zomerdijk onder Eemnes Binnendijk, niet ver van den Eembrug.

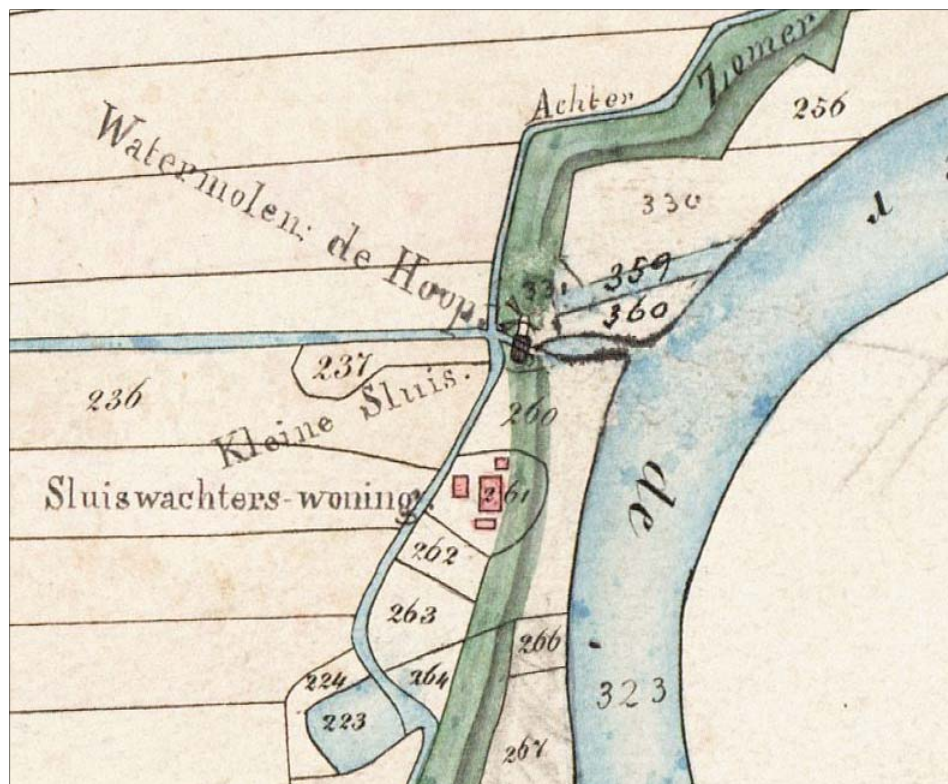
De Conditie van deze Aanbesteding, zijn te lezen den 27^e *Maart*, en vervolgens te *Utrecht* in de *Nieuwen Bak*, te *Amersfoort* in de *Doelen*, te *Eemnes* onder de *Lindeboom* en in het *Rode Kruis*, te *Soestdijk* bij van *Eck*, te *Baarn* in het *Posthuis* en bij de *Geer*.

Terwijl aanwijzing van het Werk op de plaats zelve zal geschieden, *Maandag* den 11de, en *Dingsdag* den 12de *April* aanstaande.

Zegt het voort.

Te Utrecht, ter Stadsdrukkerij van de Wed. **P. MUNTENDAM en ZON**, in de *Romerburgerstraat*.

Detail uit Kadasterkaart 1842, nu met afwateringskanaal en sluiswachterswoning.

den. Verder besloten zij dat de gelden tot vinding van de kosten dezer aanbouw zullen worden gevonden van eenderde uit de algemene kas. Voor de resterende kosten werd 6000 gulden geleend, verdeeld in 12 aandelen ieder groot 500 gulden, tegen een rente van 4%. De Binnendijkers staken zich daarvoor zwaar in de schulden, twee derde deel van de bouwkosten was voor de grondeigenaars aldaar, een derde deel voor de Gecommitteerde Geërfden. Tot 1863 hebben ze de afbetalingslast moeten dragen. Het dagelijks beheer was aan de Binnendijkers en het toezicht bij de Gecommitteerde Geërfden.

Op 16 april 1831 was al de aanbesteding van de herbouw van de vijzelwatermo-

len in de herberg genaamd Het Posthuis (Groeneveld) onder Baarn, ten overstaan van de heer Notaris F. Pen. De windwatermolen, met de zich daarin bevindende woning, moest herbouwd worden op de zomerdijk in Eemnes-Binnen nabij Eembrugge, daar waar in de 17^e eeuw al eerder een molen had gestaan.

De kosten werden door molenbouwer Pieter van Es begroot op 11.100 gulden. Zijn aanbod was het laagst van de vijf inschrijvers. Voor dit bedrag werd het werk dan ook aan Pieter van Es gegund. In iets meer dan een half jaar herbouwde hij met zijn drie medewerkers, Steven Koelewijn, Hendrik Huisman en Pieter Alenbeek, de met riet gedekte achtkantige bovenkruier. De molen uit Ameide was een schepradwatermolen en werd omgebouwd tot een modernere vijzelwatermolen. De molen werd ondersteund door 130 heipalen, die tot 0,7 meter onder het polderpeil moesten worden ingeheid. Daarvoor werd een 300 pond zwaar heiblok gebruikt dat met een *genoegzaam getal bekwame manschappen getrokken moest worden*.

Het bestek vermeldde dat voor de inpandige woning twee extra muren in schoon metselwerk moesten worden opgemetseld. In de hierdoor ontstane drie kamers moesten in de veldmuren (buitenmuren) de vertrekken voorzien worden van, de oude aanwezige, schuifkozijnen en in het eerste vertrek een buitendeur met ronde bovenkant. In de andere vertrekken moest men twee bedsteden en twee kasten maken, alle te voorzien van deuren. In het eerste vertrek een Engelse schoorsteenmantel met stenen schoorsteen. Alles op aanwijzing en naar genoegen der directie.

De aannemer moest op 1 oktober 1831 de molen zo ver gereed hebben dat deze bij goede wind in staat was het water uit de polder te malen. Voor iedere dag vertraging verbeurde hij een som van twintig gulden, ten behoeve der gemene armen van Eemnes Binnendijks.

Op 4 mei 1832 vergaderden de Gecommitteerde Geërfden in de nieuwgebouwde windwatermolen, die de naam *De Hoop* kreeg. Tijdens de vergadering werd gemeld dat Pieter van Es en zijn medewerkers hun werk naar volle tevredenheid hadden verricht. Ook werden toen de instructies voor de watermolenaar opgesteld. Deze zullen niet veel afgeweken hebben van die van de schepradwatermolen in Buitendijk.

Het overtollige vrijwel nieuw scheprad werd voor 90 gulden verkocht aan Buitendijk om daar het versleten scheprad te vervangen. De molen werd tegen brand ver-

Houten vijzel zoals ook in molen De Hoop was toegepast. Niet veel later werden deze in staal uitgevoerd.

zekerd voor een waarde van 13.000 gulden, in 1862 verhoogd tot 15.000 gulden. Deze windwatermolen heeft veel goed gedaan in de kleine polder Binnendijk, maar de Binnendijkers konden de lasten niet dragen en stonden nog zwaar in de schulden toen het in 1864 werd opgeheven om op te gaan in het Waterschap Eemnes.

De lasten, die de grondeigenaren in Binnendijk moesten opbrengen waren dusdanig hoog, dat tot 1880 jaarlijks een omslag bleef bestaan om de schulden te vereffenen. Door een zware storm in 1834 moesten er nieuwe molenroeden worden aangeschaft. De schuld in oktober 1838 bedroeg 19.915 gulden.

Van 1831 tot en met 1842 had het polderbestuur de onderhoudskosten van molen *De Hoop* bijgehouden en men kwam toen op een gemiddelde van 671 gulden per jaar.

In 1843 en 1844 kostten het herstel en vernieuwen van de vijzel 3625 gulden. De heren De Waal en Van Driest boden in 1846 de burgemeester Laan een toestel aan voor 250 gulden welke zij hadden vervaardigd, voor het gemakkelijker lichten van de vijzel.

De gecommitteerden lieten in maart 1849 een bestek en voorwaarden maken voor een groot aantal herstellingen aan de molen, met daar aan volgend een contract voor drie jaar onderhoud.

De aanbesteding vond plaats op 14 maart ten huize van Jan Perier, in het logement De Lindeboom, te Eemnes.

Pieter Alenbeek, molenmaker te Ankeveen schreef daarvoor in. Voor de herstellingen bood hij 2400 gulden, en voor drie jaar onderhoud 730 gulden per jaar.

In 1853 en 1860 werden een roede en in 1854 de as vervangen.

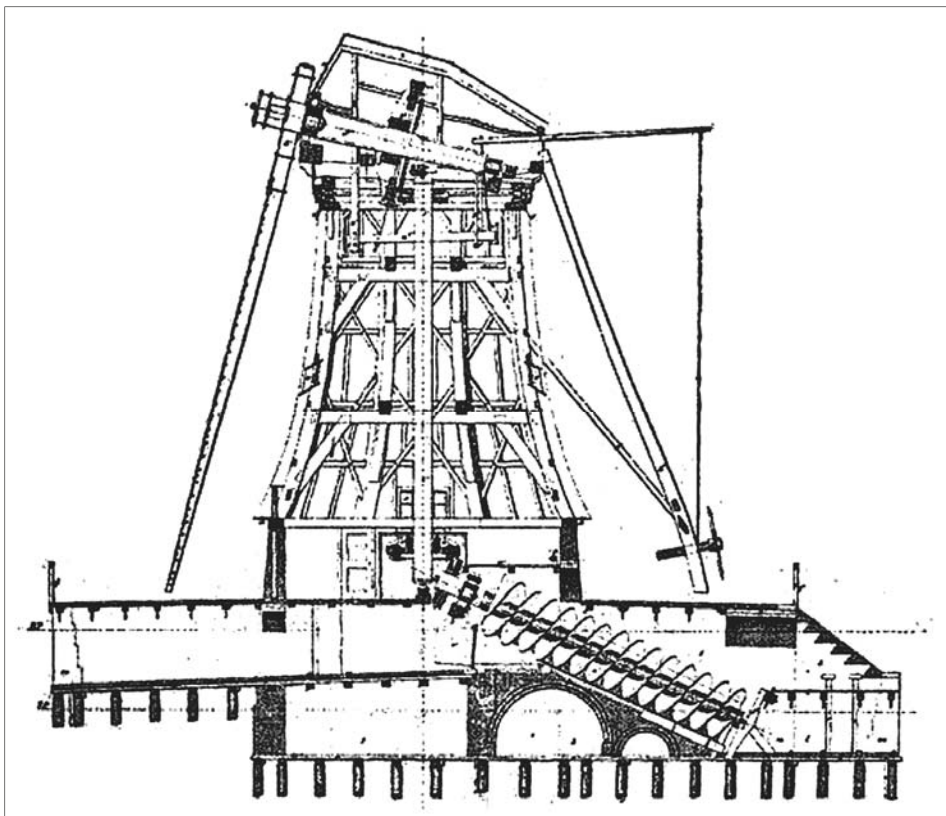
In 1863 werden de afzonderlijke polderbesturen opgeheven en het Waterschap Eemnes opgericht. Vijf Heemraden van het bestuur moesten in Eemnes woonachtig zijn. Er werd over gesproken om de Binnendijkse windwatermolen op te heffen. Toch werd er ook weer over het voortbestaan gesproken, want op 20 januari 1864 werd in de kerkenraad van Eemnes-Binnen een inschrijving op een geldlening ten behoeve van de molen *De Hoop* in principe goedgekeurd! Vanaf 1870 tot en met 1881 werden er aandelen uitgegeven *ten einde de kosten te vinden* om de schulden aan de windwatermolen *De Hoop* af te bouwen. Op 16 oktober 1879 was 19.500 gulden van de schuld afgelost, zonder verdere noemenswaardige extra kosten dan begroot.

Daarna gingen de seizoenen tot in 1883 aan de vijzelwatermolen voorbij. Toen kwamen er grote veranderingen. Een stoomgemaal aan de Eemnesservaart werd voldoende geacht om de molens in zowel Binnen- als Buitendijk te vervangen. De toestemming van het waterschap om in 1883 zo'n gemaal in werking te stellen, bezegelde ook het lot van windwatermolen *De Hoop*. Techniek had het gewonnen van de windkracht. En daarmee verdween ook het aanzicht van draaiende molenwieken uit de polders *Bewesten de Eem*.

In september 1884 werd melding gemaakt van brand in windwatermolen *De Hoop* van Eemnes-Binnen. Over de omvang van de schade werd niet bericht. Niet lang hierna meldde Notaris Mr. F. Pen te Baarn dat hij op 6 november 1884, voormiddag 11 uur, ten huize van J. Puik, kastelein van de Eembrug onder de gemeente Baarn, publiekelijk zal verkopen:

“De goed onderhouden windwatermolen, genaamd *De Hoop*, gelegen onder

Doorsnede van een vijzelwatermolen gelijk aan molen *De Hoop* in Binnendijk.

de gemeente Eemnes, aan de rivier de Eem, nabij de Eembrug, met zeilen en al zijn verdere toebehoren. Nader onderricht te bekomen bij B. Blom, te Eemnes Buitendijk."

In februari 1885 werd de watermolen *De Hoop* voor 725 gulden verkocht en afgebroken.

Wie de eerste Binnendijkse windwatermolen beheerden en bedienden vermelden de archieven niet. De watermolenaars op molen *De Hoop* waren volgens de be-

wonerslijsten van Eemnes achtereenvolgens van 1832 tot 1858 Arie van Betlehem, van 1859 tot 1869 zijn zoon Gerrit van Betlehem. Daarna nam de jongste zoon van Arie, Jan van Betlehem het werk van zijn broer Gerrit tot in 1883, het jaar van de stillegging van de molen, over.

De bevolkings-en bewonersregisters van Eemnes Binnendijk, die echter met tussenpozen van tien tot vijftien jaar werden bijgehouden, vermeldten dat de families Van Betlehem niet steeds de molenaarswoning in de molen bewoonden. Op de plaats waar de voormalige molenaarswoning tot in 1776 had gestaan bleek Arie van Betlehem, als veehouder en bouwman in 1832, een boerderij met plaats groot 910 m² op sectie E261, te bezitten en te bewonen. Arie werd in 1834 als molenaar aangeduid maar woonde in zijn boerderij. Tot in 1850 werd de woning in de molen, met het huisnummer A36, wel genoemd maar zonder bewoners. Rond 1850 verkreeg de boerderij het huisnummer A36a en de woning in de molen het huisnummer A36b. Rond 1860 krijgen beide woningen het huisnummer A38. Gerrit van Betlehem woonde toen in de boerderij en zijn broer Jan woonde in de molenaarswoning. In 1876 verkregen beide woningen het huisnummer A61 en is niet geheel duidelijk in welke woning Jan woonde. Rond 1883 wijzigden de huisnummers weer, nu in A67. Jan woonde toen als veehouder in de boerderij.

Literatuur wordt vermeld bij deel 2, dat gepubliceerd zal worden in het derde kwartaalblad van 2015.

Vrijwilliger in beeld

In het vorige kwartaalblad kon u lezen over het beklimmen van de toren van de Nicolaaskerk in de Kerkstraat op Open Monumentendag. We kregen er enkele leuke reacties op.

In de komende kwartaalbladen willen we met enige regelmaat een vrijwilliger in beeld brengen. In een kort interview vertelt de vrijwilliger wat zijn of haar ervaringen en beweegredenen zijn om zich in te zetten voor de HKE. Vrijwilligers worden op deze manier even in het zonnetje gezet. En wellicht inspireert het u om ook wat te doen voor de Historische Kring Eemnes.

Onderstaand leest u het eerste interview dat Jan Delfgou had met Johan van Oostrum.

Liesbeth Lemckert

INTERVIEW MET MEDEWERKER HKE, JOHAN VAN OOSTRUM,

Onder verwijzing naar een uitgebreid interview elders in deze uitgave hadden wij Johan nog apart wat te vragen over zijn ervaringen als medewerker bij de Kring.

Sinds wanneer ben jij betrokken bij de HKE?

Ik denk dat ik mij al bij het prille begin van de Historische Kring als lid heb aangemeld. Als geboren Eemnesser had ik wel belangstelling voor de geschiedenis van mijn dorp (stad) maar als neringdoende was het ook haast verplicht. Via dat lidmaatschap kreeg je namelijk ook meer sociaal contact met medebewoners en dus een stukje reclame.

Hoe en waarom ben jij meer voor de Kring gaan doen?

Ik was uit liefhebberij wat met filmen bezig.

En dat waren in die tijd nog korte films van drie minuten. Ook binnen de HKE deed men toen al wat aan films over Eemnes, die aan de leden werden vertoond. Daar ben ik aan gaan meewerken. Met goede herinneringen aan hele voorstellingen van in het begin nog stomme films met begeleidend commentaar van Henk van Hees. Ik heb daarvan ook de ontwikkeling tot DVD ervaren. Daar werken we nu mee waarbij het drukken op een knop voor vertoning voldoende is. Ook de organisatie binnen de Kring is gegroeid en er is nu een Werkgroep Beeld en Geluid waarbinnen een aantal leden met veel plezier samenwerkt. Ook heb ik mij aangemeld als gastheer waarvoor ik een paar keer in het jaar op zaterdagmiddag aanwezig ben in de Oudheidkamer om bezoekers te ontvangen. Opnieuw belangrijk voor mij: mensen ontmoeten.

Heb jij nog andere hobby's?

Ja, dat is biljarten. Al 33 jaar lid van de biljartvereniging De Bun in Huizen. Ik neem aan verschillende competities deel en ben daarnaast ook nog gewestelijk arbiter. Ook ben ik samen met een achttal mannen, al tien jaar betrokken bij het onderhouden van de tuin en de begraafplaats van de R.K. Nicolaaskerk aan de Wakkerendijk.

Waarom raad jij anderen aan om zich ook voor de HKE in te zetten?

In de eerste plaats omdat we ze nodig hebben. Bovendien weet ik uit ervaring dat lid zijn van een vereniging en er ook nog iets voor doen een geweldige voldoening geeft. Heb je een hobby of wellicht een professionele ervaring waarmee je naast jezelf ook de Kring zinvol een genoeg kunt doen, bekijk dan eens of je past in één van de werkgroepen. En voor meer informatie kun je altijd bellen met de voorzitter, Liesbeth Lemckert, of één van de ander bestuursleden. Alle telefoonnummers vind je voor in dit blad. **Hartelijk Welkom!**

Jan Delfgou

ADVERTEERDERS:

Autocentrum Eemnes
Restaurant Eemland,
Partycentrum 't Koetshuys
Eemoptiek
Eric Hoofd schildersbedrijf
Notariskantoor mr. W.A. van der Sluis
Welkoop, Groen & Doen
Groentespeciaalzaak
Lekker Gezond

SPONSORS:

Gooiland Beveiliging B.V. – Eemnes
Adrie Hoogland Vastgoed B.V. – Eemnes
J. van Ijken B.V. Oude Bouwmaterialen
Vrienden van de Oudheidkamer

De Historische Kring Eemnes is een door de Belastingdienst erkende Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI), waardoor belastingvrije schenkingen aan de vereniging kunnen worden gedaan.

Van onze vrienden moeten we het hebben!

‘Vrienden’ vervullen stille wensen van de HKE

Voor minimaal 15 euro p.j. kunnen leden
‘vriend’ worden van de Oudheidkamer.

*Vraag inlichtingen of geef u op bij:
J. Frantsen, 035-5310442*

VRIENDEN VAN DE OUDHEIDKAMER

INLEVEREN KOPIJ

Kopij

- handgeschreven of getypt in overleg met redactie,
- op drager (met afdruk) en illustratiemateriaal naar

J. van Gelder, Herderstasje 12,
– per e-mail (tekst) aan:
hke-lay-out@xs4all.nl

Kopij voor het volgende